

Mūsų laikraščiai.

Varpas, Ukininkas ir Naujienos

~~~~~ išaina kas mėnuo. ~~~~~

Ant metų su prisiuntimu prekioja:

	Varpas	Ukininkas	Naujienos
Lietuvoje (Maskolijoj) konvertuose	5 rub.	3 rub.	3 rub.
Prusuose (Vokietijoj) ir Austrijoj	4 Mk.	2 Mk.	2 Mk.
Amerikoje ir kitur	5 Mk.	3 Mk.	3 Mk.

Į Sandarbininkus.

Parankumo dėlei prašytume sekti šiuos praktiškus nurodymus:

- Korespondencijos ir kiti smulkūs rašteliai reikia rašyti ant vienos pusės lapo, kad juos lengva būtų atskirt vienus nuo kitų. Laiškai į Red., atskaitos, turi būti rašomi ant atskirų lapelių.
- Siunčiant rankraščius reikia nurodyti
  - į kokį laikraštį kas siunčiama;
  - ką išpuola daryt, jeigu rankraštis koks negalėtų būti patalpintas į mūsų laikraščius;
  - siunčiant daug rankraščių pridėti ir jų surašą su kokiu nors parašu (pseudonimu);
  - siunšiant didelius rankraščius, tinkančius spaudimui atskiroj knygutėj reikia butinai pranešti ir adresas.
- Siunčiant pinigus, reikia *butinai* prisiųsti (drange arba skyrium) ir paaiškinimą
  - keno pinigai;
  - kiek ir ant kokio dalyko siunčiama;
  - kuomet ir kokioj formoj turėtų būti kvituota.

Iš „Varpo“ išleistuvės galima parsisiųsdinti ir senesnieji laikraščiai:

	Prusuose (Vokietijoj)	Amerikoj ir Anglijoj		Prusuose (Vokietijoj)	Amerikoj ir Anglijoj
Varpas 1889 m. . .	5,00 Mk.	6,00 Mk.	Ukininkas 1890 m. . .	5,00 Mk.	6,00 Mk.
„ 1895 m. . .	5,00 „	6,00 „	„ 1895 m. . .	5,00 „	6,00 „
„ 1897 m. . .	4,00 „	5,00 „	„ 1896 m. . .	4,00 „	5,00 „
„ 1898 m. . .	4,00 „	5,00 „	„ 1897 m. . .	4,00 „	5,00 „
„ 1899 m. . .	4,00 „	5,00 „	„ 1898 m. . .	4,00 „	5,00 „
„ 1900 m. . .	4,00 „	5,00 „	„ 1901 m. . .	3,00 „	4,00 „
„ 1901 m. . .	4,00 „	5,00 „	Naujienos 1901 m. . .	2,00 „	3,00 „

Konvertuose į Maskoliją prekioja dasyk daugiau, negu Prusuose.

VARPAS

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Atbalsiai Vilniaus vyskupo cirkuliaro.

Minėtasis Nr. 3 ir 4 „Varpo“ š. m. „Cirkularas Vilniaus vyskupo Vilniaus vyskupystės dvasiškijs“, o ypač jo pasekmės atkreipė ant savęs atydą ne tik visų manančių lietuvių, bet ir lenkų, ypač tų lenkų, kurie skaito Lietuvą ir Baltgudiją už tolymesnęją Lenkiją, už jos provincijas; atkreipė atydą ir kitų svetimšalių, pvz. maskolių valdžios, apskritai katalikų ir progresyviškųjų Maskolijos elementų, kuriuos iš vienos arba kitos pusės ir nemažai apeina tas apsiareiškimas.

Maskolijos valdžia, skirdama kun. Zvieravyčių Vilniaus dijecezijos vyskupu, tikėjosi susilauksianti iš jo stropų sau pagelbininką, susilauksianti laikų pralotų-judošių, tų karštųjų maskolių-patrijotų: Žilinskio, Tupalskio ir Nemekšos. Tiesa, vysk. Zvieravyčius visuomet atsižymėdavo savo lojalškumu sulyg maskolių valdžios ir nė šitas jo protestas prieš cerkvinės mokyklas negali visai išdiliti tų nuodėmių, kurias jis padarė mus akyse, sudauždamas 8. XI. 1899 stiklelį su bauriausiais mūsų persekiotojais ir skriaudėjais atminimui nelemtos atminties Muravjovo-Koriko, ir persekiodamas ir kankindamas per tiek laiko Vilniaus ir visos Vilniaus dijecezijos lietuvius.^{*)} Maskolijos valdžia jau teip įtikėjo prielankumui vysk. Zvieravyčiaus Maskolijos sostui, kad net išdrįso tiesiog kviestis jį sau į talką, kaip 30 su viršum metų atgal — pralotą Žilinskį ir jo kompaniją: į porą sąvaičių prieš pasirodymą vyskupo cirkuliaro Vilniaus gubernatorius fon Val, kaip rašo „Głos Narodu“, atsiuntęs jam vardan ministerio vidaus dalykų tokius reikalavimus:

1. kad leistų laidoti pravoslavus ant katalikų kapų, žinoma, dalyvaujant popui; 2. kad mokinant katekizmo įvestų skaitymą Rašto Švento cerkvinėj-slaviškoj kalboj; 3. kad neklindytų maišytoms jungtuvėms; 4. kad oficialškai leistų katalikams vaikams vaikščioti į parapijines cerkvių mokyklas.^{**)}

Jei vyskupas neišpildysės šitų reikalavimų, tai gubernatorius grąšinęs laukia jį blogos pasekmės.

Bet . . . čia susitiko valdžia su antru kun. Petravyčium.^{***)}

^{*)} Žr. Nr. 3 ir 4 „Varpo“ š. m. — „Vilniaus gub. lietuviai ir jų tautiš. atg.“, Nr. 5 „V-o“ 1900 m., Nr. 1 „Tév. Sar.“ 1899 m., lenkišką knygutę, išleisdinta 1900 m. „Przegl. Wszeczp.“ — „Listy otwarte księdza do księży“, kurios viena dalis yra išversta į lietuvių kalbą ir atspausdinta Nr. 2 „V-o“ p. m. — „Lenkų bažnyčia Lietuvoje etc.“

^{**)} Cituoju iš Nr. 4 „Prz. Wszeczp.“ Patvirtinimui šito fon Valio rašto labai gerai būtų sugremžus kur jį žodis į žodį ir apgarsinus.

^{***)} Žr. „Aplinkrasztis i Vilniaus džiakonystes kuningus 1870 m. Kuningo St. Petravyčiaus.“ Išvertė kun Burba. Isz „Vienybės Lietuvniųk“ Amerikoje 1891 m., pp. 36 in 16° ir Nr. 3 ir 4 „Varpo“ š. m. — „Is Muravjovo gadynės“.

Kad geriau perprasti pasielgimą čia vyskupo, reikia da pridurti, kad šale savo lojaliskumo maskolių valdžiai jis buvo didelis katalikas ir pusėtinas lenkomanas. Pirmosios jojo dvi ypatybės aiškiai matomos ir tariamamjame cirkuliare; tarp kit-ko tē jis sako: „... Mēs išpažįstame visuotinį katalikų tikėjimą, kursai apima visā svietā ir tur savo pasekėjus tarp gyventojū visos pasaulēs, tā tikėjimą, kursai visur ir kiekvienam vardan Dievo — per neklystantį bažnyčios autoritētā — liepia *mylēti savo tēvynē, klausyti savo Monarko, lietī kraujā už Jī**) ir savo tēvynē ir drauge tvirtai laikytis savo tikėjimo ir ginti jī, nesigailint reikale nē savo gyvasties.“ Pagaliaus v. Zvieravyčius (ir jo pagalbininkai) butų turējēs buti visai aklas ir visai nežinoti, koks didelis yra skirtumas tarp dabartinēs Vilniaus dijecezijos draugijos ir dvasiškijos, ir draugijos ir dvasiškijos septynias-dešimtųjų metų, jei jis butų paklausēs to užkvietimo valdžios ir butų išdrisēs eiti nurodytu jos keliu, jei tik tikrai buvo padavusi valdžia minētuosius reikalavymus; o kad jī galējo juos paduoti, tai visai ne dyvai, nes jī dabar, kaip prieš galā, griebiasi kad ir už peilio. Kas-gi, paveizdan, jei ne aiškūs ženklai jos bankruto tos kasdieninės žinios apie nebesuskaitomā skaitlių kratū, areštū ir istrēmimū, apie įvedimā visuose Maskolijos kraštuose padidintosios sargybos, šaudymas į beginklius žmones, nežmoniškas plakimas rykštėmis polytiškųjų prasikaltėlių pradžioj XX šimtmečio?!... Maskolijos valdžia perleidžia dabar kriziškā valandā ir dėlto galima laukti nuo jos da ne vieno panašaus, neapsvarstyto padavadyjimo — bukim prisiruošē!

12 d. vasario (s. s.) Vilniaus vyskupas išsiųsdinėjo dvasiškijai minētājį cirkuliarā. Pasekmēs jo tuoj pasirodē ir tai da tokios pasekmēs, kokiū gal-but nē pats vyskupas nesitikējo sulauksēs: viena diena, kaip rašo Nr. 4 „Przedświt'o“ ir Nr. 4 „Prz. Wszeczp.“, tapē atimta iš cerkvinių mokyklū apie 2000 katalikū-vaikū; vienam kaime tarp Gardyno ir Sokulkos žmonēs pakēlę audrā cerkvinėj mokyklōj, kitam kaime, Bielsko džiakonystėj, privertē mokintoją pradēt mokint vaikus lenkiškai, už tai popas paskui uždavēs tam nabagai 6 dienas pasninkauti; pagaliaus 25 d. kovo pats vyskupas tapo pašauktas į Peterburgā. Kaip-tik gandas apie jo išvažiavimą išsiplatino po Vilniū, tuoj visos gatvės nuo pačio vyskupo rumo iki vakzalo kaip grusti prisigrūdē žmoniū. Va kaip aprašinēja tai „Wiek XX“:*)

„Aristokratija, ukėsai, miestiečiai, mužikai — visi susiliejo į vienā dvasiškā kunā, atsisveikinējo su vyskupu iš tikros širdies, . . . nebeatsimindami senesniųjų jojo, kaipo ukėso, prasikaltimū. Vyskupas kas valandėlē išlipinėjo iš karietos, atsisveikinējo su tikrąja lenkiška avinyčia ir laimino (jā) į sunkiā gyvenimo kelionē. Mynia norējo sulaikyti piemenį, neleisti jo į Peterburgā, iškur jī tikrai išgabēs į Maskolijā, bet vyskupas aiškinosi atlikēs savo šventā priderystē, kā jam širdis ir teisybēs jausmas liepē atlikti; o kas su juo busē — tai esanti Dievo valia . . . Policijai buvo liepta visai nesikišti; tokiu budu viskas perējo tykiai. Tiktai vienas kamisorius norējo sulaikyti vis augančią žmoniū myniā ir išsitrankē kardā. Mynia sulanzē jo kardā, o patį kamisoriū parmušē ant žemēs ir nuėjo tolyn. Ties vakzalu sukinėjosi raiti žandarai; (bet ir jiems) neliepta buvo vaikyti mynios; jie savo piktumā tegalējo išlieti vien žodžiais: „*Vot poliaki, buntovščiki, proklatije fanatiki!*“ . . . Vakzalas buvo uždarytas ir policijos sergiamas. Mynia išlanžē tvorā ir užliejo

*) Kursyvas musų.

**) Panašiai aprašinēja šitā dalykā ir Nr. 4 „Przedświt'o“ ir Nr. 45 „Изъ матеріаловъ“ „Революционной Россіи“. Cituoju iš Nr. 4 „Prz. Wsz.“

platformą. Užsidegimas augo. Vyskupas stovėjo ties (vagono) langu, ašaros riedėjo per jo veidus, . . . jis laimino . . . Sujudo traukinys. Mynia da valandėlę pastovėjo tyliai ir nuliūdusi nuplaukė, kaip banga, pas Aštriosius Vartus; užliejo visą gatvę, suklaupė ir nusizėmėmsi užtraukė giesmę: „*K'o się w opiekę poda Panu svemu*“ . . . Pagiedoję žmonės ramiai ir tykia išsiskirstė namon. Policija, matydama . . . tą susiliejamą visų luomų, nieko nedarė, stovėjo kaip stulpas“ . . .

Peterburge greitai buvo atlikta su vysk. Zvieravyčium: nedavė jam nė pasiteisinti, o tuoj liepė keltaut į Tvierių: 27 d. kovo telegramos jau garsina, kad jis esąs prašalintas nuo vietos. Bet tai da ne galas: maskolių valdžia tuoj suprato, koks smugis tapo suteiktas tuo cirkuliaru platinimuisi pravoslavijos Vilniaus dijecezijoj; ir štai Vilniaus gubernatorius skubinasi atsiųsti į Vilniaus dijecezijos konsistoriją popierą (2 d. balandžio sen. st., Nr. 1478), grąšinančią tiems kunigams, kurie išdrisę sekti vyskupo cirkuliarą. Paduodu čia išvertęs tą raštą žodis į žodį:*)

„Ponas ministeris vidaus dalykų savo rašte 27 d. (s. s.) praėjusio kovo mėn. pranešė mą, kad b. Vilniaus r.-katalikų vyskupas savo cirkuliare nuo 12 d. vasario liepęs dvasiškijai Vilniaus dijecezijos akylai žiurėti, kad katalikų vaikai neitų į parapijies cerkvių mokyklas, rėdomas pravoslavų dvasiškijos; išėjus-gi į eikšė tokiems atsitikimams, liepęs neduoti per išpažintį išrišimo nė vaikams, kurie eisų į tas mokyklas, nė tėvams ir globėjams, kurie leisų tų vaikus.

„Toks sauvalngas padavadjimas b. Vilniaus vyskupo, pereinantis rybas duotas jam pagal tiesas valdžios ir įsiveržiantis be abejonės į tėvų ir globėjų tiesas, buvo priežascia prašalinimo jo pagal augščiausią prisakymą nuo vietos.

„P. ministeris liepė mą pranešti r.-katalikų dvasiškijai pavestos mą gubernijos, kad visi žingsniai, nukreipti į tą pusę, kad išpildyti minėtąjį cirkuliarą ir tokiu budu kenkti minėtomsioms mokykloms, kurios lygiai su kitomis džiaugiasi augščiausiosios valdžios globa, busų smarkiai baudžiami.

Val liepė išsiuntinėti šitą raštą visai Vilniaus dijecezijos dvasiškijai; konsistorija išsiuntinėjo. Bet ir be to rašto jau atsirado daug išgamų-kunigų, kurie pats parėjo į maskolių valdžios pusę: didžiama klebonų visai neskaitė žmonėms iš sakyklos vyskupo cirkuliaro; kiti, bijodami jį viešai, bažnyčioj perskaiyt, skaitė privatiškai, pas save namiej; tretii liepė vargamistroms arba zakristijonams perskaiyt. Atsirado ir tokių, ką aiškino, kad vyskupas čia neteisingai pasielgęs ir kad jie visuomet turį but ir busų tikrais maskolių valdžios tarnais. Nr. 5 „Prz. Wsz.“ sakosi žinąs Gardyno gub. 5 tokius parsidavėlius-kunigus, tik gaila, kad nepasako jų pavardžių.***) Bet geresnėji kuni-gijos dalis greitai pradėjo pildyti vyskupo prisakymą. Išsiuntinėjus-gi konsistorijai tą grąšinantį gubernatoriaus raštą, kapelionas šv. Stepono Vilniaus bažnyčios (pravardė? Red.) nusiuntė f. Valiui nuo vardo kuni-gijos su savo parašu tokį atsakymą:***)

„1. Pagal tikėjimą ir rymo-katalikų bažnyčios mokslą bažnyčios jerarchija yra įkures pats Jėzus Kristus, o vyskupai, kaipo tikriejie apaštalu įpėdiniai, gauna dvasišką valdžią tiesiog nuo Dievo, kuomet jie yra skiriami Augščiausiojo Piemens Svetojo Tėvo ant piemenų jiems paskirtų dijecezijų.

„2. Pagal tikrąją prasmę kanoniškųjų raštų vyskupas joku budu negali buti sudijamas jam pavestų kunigų, neturinačių tiesos apsvarstinėti arba atmesti jo nutarimus ir padavadyjimus.

„3. Vyskupai lygiai su kitais valdiniais atsako prieš viešpatystės valdžią, bet tiktai atsitikus peržengimui įstatymų valstijinių civyliškų ir kriminališkų.

*) Cituoju iš Nr. 10—11 „Goniec Polski“.

**) Svarbu yra užrašyti kronikoje vardus visų tokių kunigų-kandidatų į pravoslavijos apaštalus. Red.

***) Cituoju iš Nr. 5 „Prz. Wsz.“; tai patvirtina ir Nr. 10—11 „Goniec Polski“.

„4. Sulyg-gi tų dalykų, kurie turi tikėjimo pobūdį, kaip antai peržengimas duotos vyskupui dvasiškosios valdžios (*jurisdictio*), pvz. apribavimas kunigų valdžios, pildant jiems pakutos sakramentą, arba įsiveržimas į tėvų tiesas sulyg mokinimo (vaikų) pravoslavijos dvasioje ir tt., sulyg tokių dalykų kompetentišku vyskupo sudžia tegali būti vienas tiktai popiežius. Tik jo balsui mes turime tikėti sulyg to, ar buvo čionai peržengtos rybos vyskupo valdžios ir ar buvo sumindžiotos kenonors tiesos.

„5. Tiktai popiežius tegali atmegsti tuos dvasiškus ryšius, kurie riša į vieną kuną visus katalikus ir kunigus tam tikros dijecezijos su vyskupu, o per jį — su visuotina Bažnyčia.

„6. Ačiu šitai savo valdžiai vyskupas, kad ir būtų jis kur-nors ištremtas, pasilaiko jurisdikciją sulyg savo dijecezijos, ir visi jo padavadyjimai turi savo spēką, koleik nepaniekjs jų popiežius.

„7. Pildant pakutos sakramentą (išpažintį) kunigas butinai turi turėti jurisdikciją (*iurisdictio*).

„8. Nė vienas kunigas negali turēt tos jurisdikcijos, kaip tik vyskupas.

„9. Vyskupas gali suteikti ją kunigams arba nesuteikti, gali ją padidint arba sumažint sulyg savo nuomonės; per tai visi kunigai kokios-nors dijecezijos pildo savo kunigiškas priderystes tik tose rybose, kokias jiems yra suteikusi vyskupo valdžia ir jo instrukcijos, nors jis būtų prašalintas nuo valdymo dijecezijos. Tiktai tada lieka pas juos ryšys su katalikų Bažnyčia.

„10. Jeigu-gi kuris iš jų, pasiremdamas ant to, kad vyskupo faktiškai dabar nėra, išdrįstų peržengtį apibriežtas jojo (vyskupo) rybas, duotų per išpažintį išrišimą tiems, kuriems vyskupas neleido duot, tai tokie jo pasielgimai ir Bažnyčios ir Dievo akyse bus neteisingi (*illegitimae*), šventvagiški (*sacrilegae*), netikri (*nullae*), neturi jokios spēkos. Toksai kunigas, neklausas Bažnyčios, *ipso facto* pertraukia dvasišką ryšį su vyskupu (§§ 5 ir 6) ir tokiu budu ir su visuotina Bažnyčia; pasidaro atstojusiu nuo katalikų Bažnyčios sąnariu ir nebელიek toliaus katalikų kunigu, nes jis buna Bažnyčios iškeiktas. Jis nustoja tiesų pildyti bažnytinus reikalus ir jei, nepaisydamas ant to, juos pildo, tai net tokie dalykai, kurie nereikalauja jurisdikcijos, yra šventvagiški ir neteisingi (*sacrilegum et illegitimum*) ir užtraukia ant savęs paskutinę bažnyčios bausmę (*irregularitatem*), t. y. nebegali būti toliau kunigu, ir dar-gi iškeiktas eina į eiles svietiškujų žmonių.

„Tai-gi yra aišku, kad tik tas, ką nebrangina prigulėjimo prie Bažnyčios, nesvyruodamas išpildys reikalavimus b. ministerio vidaus dalykų, išreikštus rašte J. Ekscelencijos. Kam-gi Bažnyčia ir sąžinės priderystės yra brangesnės už lyglai-kines naudas ir turtus šio svieto, tas veikiau išsirinks ištrėmimą, negu kitą bausmę.

Šitas to jauno, prakilnaus kunigo raštas cirkuliuoja dabar ir terp Vilniaus dijecezijos kunigų. Be to Lietuvoj, kaip rašo Nr. 5 „Prz. Wsz.“, da vaikščiojąs po kunigų rankas koks spausdintas atsišaukimas, šaukiąs kunigus sekti vyskupo cirkuliarą.

Pasielgimą maskolių valdžios su vysk. Zvieravyčium blogai sutikęs ir Vatikanas. Valdžia neteisial pasielgusi net iš formališkosios pusės: ji prašalinusi vyskupą nuo vietos visai nesizinojusi su Vatikanu. Dėlto Vatikanas nusiuntęs į Peterburgą protestą prieš tokį pasielgimą maskolių valdžios, žinoma, diplomatišką protestą, kaip po neužmirštinos Kražių skerdynės — priduriu aš.

Ar šaip, ar teip, o faktai, parodytiejie čia butinai patėmytini kiekvienam lietuviui, kuriam ištikrųjų rupi mūsų tautos labas. Šitie ir panašūs jiems faktai, kurių netruksta kasdieniniam mūsų gyvenime, aiškiai parodo mums, kad stipriausias ir pasekmingiausias įrankis kovoj su rusifikacija ir rusų valdžia yra pas mus, bent dabar, tikėjimas ir kad ant jo pasiremdami mes daug, daug-ko galėtumėm pasiekti. Ant tokių atsitikimų, kaip šitas, mes turime tuoj atkreipti savo atydą, tuoj turime jais naudotis, siųsti savo kareivius ant lauko kovos ir darbuotis kitokiu budu! Tiesa, išleidimas lapelių „Ginkime savo

kudikius ir tikėjimą!“*) — tai ir jau daug reiškia, bet ar pasiekė tie lapeliai tą dirvą, ant kurios jie geriausiai galėtų prigyti — Vilniaus guberniją, ar pasiekė jie tuos užkampius, kur teip retai-retai pražvelgia šviesesnis saulės spindulys? — Prie dabartinio mūsų dalykų stovo mes negalime nė svajoti pasiekti tuos visus užkampius ir užkampėlius. Čia daug galėtų padėt mums tas teip niekinamas tulų mūsų draugų ir vadinamas žandarų bičuliu *Tėvynės Sargas*, ir apie šitą reikėtų mums pasukti sau galvą.**)

V. Kapsukas.

Apie Muravjovo paminklą Vilniuje.

(Monoliogas.)

Ar žinote, broliai, kas puošia mus Vilnių? (palaukęs)....
 Matau, kad nežinot... Ne Nėrio skaistumas,
 Ne grožis katedros, ne žalias tas kalnas
 Garsaus Gedimino, o tikt Muravjovas —
 Mus grafas, mus gentė!... Na, kas čia per juokas?...
 Ar klausiat koks gentė?... Tai jūs to nežinot?...
 Jis tikras mus gentė! — Tik patį supraskit:
 Po gįslas jo storas mus kraujas bėgioja,
 Nes šiteip jį gėrė!... Dėl Dievo! — kam keikiat?...
 Ar klausiat, ką gero jisai mums padarė?
 O, broliai, kaip galit užmiršti geriausią
 Tą mūsų globėją?... Jis Vilnių gyveno;
 Jis valdė mus kraštą; jis duoną mus valgė, —
 Jis kraują... mus.... Ei ne!... Negėrė, sakau-gi!...
 Jis uždegė kraują karštoj mus krutinėj
 Dėl meilės tėvynės!... O kaip jis mylėjo
 Mus tautą!... tėvynę!... Jis mus patrijotas!
 Jis pirmas sudėjo į vieną mus kuną,
 Nės vieną ant kito į duobes sugrudo
 Darydams vienybę!... Ar korė jis mumis?
 Ne, broliai, — nekorė, tiktai mus pakėlė
 Iš purvino buvio... Ne jojo čia kaltė,
 Kad esame gremėzdai... Jisai mus pakėlė —
 Męs vėl žemyn krintam; užtai mus prie gairių
 Turėj' prisagioti...

Teip, teip, mieli broliai!

Jisai mus pakėlė; — ar neverts toks žmogus
 Kad ir but pakeltas? Tad džiaugkimės gavę
 Jo augstą paminklą!... Tamsuoliai-gi žmonės
 Visaip ant jo šneka: — girdi, Muravjovas —
 Pajuodėlis-stabas ant akmenio riogso,

*) Skyrium atspausdinta 5000 ekz. Red.

***) „Tėvynės Sargo“ nesenei tapo skyrium atspausdinta ištisa *Gromata Vilniaus vyskupo apie rusiskas iškalas*. Neužilgo po išleidimo Vilniaus vyskupo cirkuliario tapo išleista 30000 anonimiškų lapelių *Broliai, ne pasiduokime maskoliams, ginančių lietuvius nuo pravoslaviškų mokyklų*. Red.

Lyg anglių koks maišas, ir lazda tur rankoj,
 Ir kardą prie šono... Tikt tas jiemsiems dyvai, —
 Kur dingo kepurė?... Jie sako buk vėjas
 Ją nuputė tyčia, besnaudžiant mus grafui.
 Bet jei but teip buvę, tai sarg's jo teisingas*)
 But vėl jam padavęs... Ir tokių nemaža,
 Ką drįsta plepėti, jog jį šventas Petras
 Į dangų neleidęs!... Ir nors šventą Petrą
 Visaip jis bauginęs, pakart jį žadėjęs
 Ir gražumu meldęs, bet nieko nepelnė.
 Dėlto, girdi, vargšas įpykęs tik šliką
 Kaip rėžė į bruką, kad to net skivytai
 Po svieta išlakstė... O pats susitraukęs
 Lyg kurkin's sau stukso ir smori ir liudi...
 Tai mat kaip jie plepa! Ar galims čia daiktas,
 Kad Dievs tokio žmogaus į dangų neprimtu? —
 O ypač, kad meldės už jį kunigėliai...
 Tikrai šventas Petras but likęs be duonos,
 Jei but tikt pabandęs kliudyt tokį poną!...
 Ir da klausinėti: kur pasas... ir... Ką čia!...
 Nėr ką né šnekėti! — danguj Muravjovas!...
 Danguj terp šventųjų jis garbina Dievą
 Ir meldžias už mumis... Kaip?... Sakot — jis varo
 Ten amata savo?... Tai rods!... Juk šventiemsiems
 Ten dirbti nereikia! — o juo — kaip jam — grafui!
 Ir amatas koks-gi danguj gali buti? —
 Jei garbint tik Dievą?... Ar Lietuvius karti?!
 Na ką jūs čia plepat?!... Kad jūs mat (i save) vis toki!...
 Tamsuoliai!... Bedieviai!... Daugiau nešnekėsiu!...
 (mostelia su ranka ir eina į šalį.)

J. Mėmelė.

Pasikalbėjimas.

Štai gydytojos likimas! Šiandien užgavėnės, o kaip išvažiavau ryt-
 metyje, vos ant greitųjų arbatos stiklinę nugurkšlenus, tai lyg šiol
 su tuo patimi!... O saulė jau arti laidos... U-uf! ir dar tos duobės
 ant kelio!... uu-uf!... Žmogus ir nugaros nuo tokio daužymo ne-
 jauti... Ir išalkęs!... Kiti žmonės šiandien devynis sykius...
 uu-uf!... Istikruju! Kad jos prasmegtų, tos duobės! Kad ne jos,
 bent gal įstengtumei save nors ramesniomis mintimis nusizadinti!...
 O dabar tikras kankintinis... Šiandien tikrai nėra Lietuvoje didžiau
 nuvarginto žmogaus ir išalkusio... bet... gerai, juog laike at-
 siminiau!

— Brolau — tariau vežėjui — pasuk čia į dešinę, štai matai
 už pusversčio sodelis! Turiu dar čia ligonį aplankyti. —

Išsukus iš duobėto vieškelio, rogės ėmė lygiau čiaukti per plyną
 lygiai suvažiuotą sniegą ir nukamuotos mintys palikusios ypatiškus

*) Muravjovo paminklą dieną ir naktį sergsti sargas.

vargus, aiškiai piešė mano akyse paveikslą išblykusios, apsilpusios moterėlės, kuriai buvau pažadėjęs užvažiuoti apžiūrėti jos kudikį.

Tikrai sakant ir jos pačios padėjimas nepaprastai man parupo. Skundėsi ant visokių skausmų. Baisus nusilpnėjimas rodė ir-gi ant nenormališkumo sveikatos, o tuo tarpu jokios ligos joje surasti negalėjau. Ilgai visaip kamantinėdama, patyriau, kad priežastis teip nepaprasto apsirėkimo vien badas! . . . Teip, badas, tikroje prasmėje to žodžio. Sakėsi ji turinti savo triobelę ir žemės gabalėlį. Vyras lygšiol užtektinai uždirbdavo ir ji jam padėdavo, bet šią žiemą vyrui šiltinėms susirgus, viskas suiro . . . Paskui ji pati negalavo: gimė mažas . . . Viskas išsieikvojo . . . Vyras neturėdamas ir-gi užtektinai valgyti po tokios sunkios ligos, teipo-gi vos pasivelka . . . O tokioje jaunystėje bunant, netenka tiesiog drąsos elgėtauti. Pasiskolyti pinigų beveik niekur negauna, tai ir po kelias dienas tenka visai be valgio buti, vienu vandeniu misti.

Nors tarytum aiškiai mačiau, juog visas tas apskatinėjimas ne melas, bet vis-gi galvoje nenorėjo tilpti, kad musų Lietuvoje . . . tarp savo žmonių galėjo vienas tiesiog žuti . . . teip jau visų apleistas.

Ivažiauvus į sodžių, išvydau judėjimą visuose kiemuose. Visi linksmi švaistėsi, juokavo, per medines sienas vienos triobos girdėjosi aiškiai harmoniką kriokiant, o išvydę mane, pažįstami ukininkai ėmė kviesti į vidų ant alučio.

— Dėku jums! Užeisiu paskui! Pirm parodykite M. triobelę . . .

Kiti nė žinote nežinojo, kad yra tokia pavardė sodžiuje, ar vien apsimetė nežina, tik viena senutė patarė man išlipti iš rogių, nes, girdi, ten neprivažiuosiu ir pirštu nurodė, į kurią pusę turiu eiti.

Prišėjo per kelias tvoras lipti, kol pasiekiau įieškamąją triobelę. Įėjusi pasijutau by ne toje pačioje pasaulėje . . . dagi ir ne tarp gyvųjų žmonių . . . o veikiau kokiam etnografiškam muzejuje . . . kur gyvybės ir pėdsako nebliko. Moterė ant lovos, vyras, kudikį rankose nusitvėręs, greta ant suolo, teip abu apatiški, kad dagi mano įėjimas jų nesužadino, nors šiek tiek pasijudinti . . . Negalėjau akių atitraukti nuo to paveikslėlio. Tarytum čia viskas tyč parinkta išreikškimui didžiausio vargo. Liudni, išblyškę, it žeme apnešti veidai jaunų dar tėvų, jų į kuprą susimetusios nugaros, tarytum per daug sunkios naštos prislėgtos, rankos ir galvos ir-gi žemyn nusvirusios, o drabužiai ir ant jų pačių ir skepeta, kurioje buvo kudikis apklotas, ir lovą dengiantieji skarmalai, pilki, tarytum apdulkėję, dagi šviesa, išiveržusi per mažą langelį, ir ta išrodė nustojusi savo auksingumo ir žėrėjimo. Tik kaip nuėmiau kudikiui marškinėlius, apsirėiskė moters gyvybė, kelios ašaros svirpėjo jai akyse; ištikrųjų baugu buvo pažiūrėti į tą gyvą skeletą, vien plonute oda pridengtą . . . ir kudikis sučirskė pajutęs šaltį ne savo, bet veikiau kokios amfibijos balsu.

Gale lovos stovėjo puodas. Pamašiau šaukštu, išvydau miežines kruopas, vandenyje virytas.

— Ar nieko daugiau neturite? — užklausiau.

— Dabar jau trečią dieną kaip nieko . . .

Išėjusi sutikau vėl su gyvybe ir linksmumu. Vyras gerokai alučio įtraukė, vedė mane tiesiog į triobą, kur stalas gausiai buvo užstatytas visokioms užkandomis. Nesenei dar baisiai išalkusi, pajutau,

kad nė vieno kąsnio dabar praryti neįstengsiau, — taip tik ką matytas paveikslas bado užveržė man gerklę. Neįstengdama prie kito ko atkreipti minčių, užklausu raginančios mane valgyti šeiminkės:

— Kodėl tamsta nenusiunti truput valgio į M. grįtelę? —

— Tai — numojusi ranka atrėmė — ko čia tamstai rupintis? Jug ubago terbos vis tiek neprikimsi. Imk geriau ir valgyk pati!

— Jie jug ne ubagai — kalbėjau toliau — nelaimė atsitiko, liga juos prispaudė. Jug pagiję, ar atduos, ar atidirbs.

— Kada kas iš tokių atidirbo?! — šuktelėjo šeiminkas. — Tik duok vis! O su atidavimu tai ir-gi pats žinokis!

— Duok! Duok! — šaukė antras, — o pačiam pritrukus, kas duos?

— Bet ir visam sodžiui negražumas — stengiaus pertikrinti — kad teip savo žmogų apleidžiate.

— Koks čia jis mums savo? . . . Ar mėš čia jį atsikvietėm? . . . Atėjo, nusipirko žemę, pasistatė triobelę . . . O jeigu esi ubagas, tai sėsk pas bažnyčią, tada bent visi žinome, kas toks esi . . . ir nuo kiekvieno gausi . . . jug ubagų neapleidžiame . . .

— Pasakyk man tamsta, kas tai yra „markė“? — pertraukė šneka kitas vyras, kreipdamas su tuo klausimu prie manęs.

— O teip! Gerai, kad priminei! — pritarė antras. — Bent da-sižinosime ir kas tai yra „prekė“ . . . Skaitym ir vis nesuprantam . . .

Paaiškinusi užklausu: — Iš kur-gi vyručiai žinote tokius žodžius? —

Čia žvilgterėjo viens kitam į akis ir valandėlę patylėjęs, tarytum apsvarstydami ką nors, o paskui viens kitą padrašindami, tai galvos linktelėjimu, tai tiesiog akių mirksėjimu pratarė keli nuo karto:

— Jug galima sakyti atvirai! . . . Nėra ką bijoti! Gal ir daugiau už mus yra skaičius! . . . o paskui, pavesdami šnekėti vienam rimtam, nebejaunam vyrui, kiti nutilo:

— Štai skaitom „Ukininką“ ir ten nesykį su tais mums nesuprantamais žodžiais susitinkame. —

Kiekvienas iš skaitytojų supras, ką pajutau užgirdus prisipažinimą sodiečių prie skaitymo laikraščių. Užsidegus užklausu:

— Na! Sakykite! . . . Ką ten gero radote?

Tas pats vyras, kur pirm šnekėjo, traukė dabar toliau:

— Kad tik daugiau pasisektų mums „Ukininką“ išplatinti . . . tai pamatysite, kaip netrukus byrės langai klebonijose, kaip užpėnai žydams —

— Kaip-tai? . . . Kaip-tai? . . . klausiau nusistebėjęs.

— Tarytum ir patys pirm numanėme — šnekėjo lėtai tas pats — kad „nėra kunigystės be čigonystės“ . . . bet skaitant „Ukininką“ visai aišku mums paliko, kad kunigai pastatyti tik žmonėms plėsti . . .

— Kam mums, dede, laukti, kol „Ukininkas“ daugiau išsiplatįs! Ar dar mūsų mažai? — šaukė vienas iš jaunesniųjų. — Jug šiandien užgavėnes, kiekvienas gali pasilinksminti! Važiukim į aludę . . . o sutemus ir išnešime klebonui langus . . .

— Kam dar į aludę? — šaukia antras — aš miestelyj turiu svainį! Pas jį sustosiu! Jis pats man dar padės! Ir daugiau iš miestelio atsikviesime.

Man ding, kad užteks tiek, idant galėtumėte suprasti, kokiam padėjime atsiradau. Meldžiu kiekvieną skaitytoją pagalvoti, kiek iš jūsų išsisuktų iš tų pinklių, kunigų reikalų negynę?

O jeigu prisiėjo ginti, tai kodėl mes vienaip rašome, o kiteip esame priversti šnekėti prieš tuos pačius, kuriems buvo rašyta? . . . Pagaliaus išaiškinkite dar, kodėl skaitymas „Ukininko“ nepamokė prijausti vargui, čia-pat po šonu atsitikusiam, o žadina važiuoti už keletos verstų daužyti kunigams langus?

Jug turbūt nė vienam iš rašančių tokie vaisiai jo darbavimos nėra geistini!

Vilniaus gub. lietuviai ir jų tautiškas atgyjimas.

Mažiausiai mums žinomi — tai sulenkėję ir sugudėję Lietuvos kraštai. Prie tokių sulenkėjusių ir sugudėjusių jos kraštų be abejonės priguli ir Vilniaus gub., seniau — širdis Lietuvos, o dabar — galbut labiausiai nuvargintas materialiskai ir dvasiškai jos kraštas. Negalėdamos dėl tulų gyvenimo sąlygų pats nukakti į Vilniaus gub. ir rankioti tų reikalingas sau žinias, aš surenku į vieną vietą bent tą medegą, kuri jau buvo patalpinta tuluose lietuviškuose laikraščiuose. Ir šita surinktoji medega jau daug supažindina mus su tuo kraštu, parodo, kokie platūs dirvonai da tebestovi tų mus nepajudinti, kokia tų plati apyregė mus darbavymuisi.

Trakų džiakonystė. Kalvių parapijoj yra 3360 žmonių*) Kalvių parapijonai, kaip ir kiti jų kaimynai, budami grynais lietuviais, per ilgą laiką nešė, bažnyčios uždedamą, svetimos kalbos jungą: neturėjo lietuviškai mokančių kunigų, ir per ilgus metus negalėjo nė pamokslų suprasti, nė priderančiai atlikti išpažintį. Kalviai jau kelis kartus bandė apturėti lietuvi kunigą, pvz. kun. Birantą, Ziuką, bet naudos iš jų mažai turėjo. Tiesa, kun. Ziukas mokėjo šiek-tiek lietuviškai ir buvo pradėjęs mokinti Kalvius Dievo žodžio lietuviškai; ant nelaimės po kelių mėnesių numirė. Po jo atėjo kun. Kontrymas; jis, nors ir mokėjo truputi lietuviškai, vienok per visą laiką neprakalbėjo lietuviškai bažnyčioje nė pusės žodžio, norėdamas tokiu būdu įtikti trims bajorėliams. Mirus kun. Kontrymui, Kalviai prašė rėdytojo vyskupystės paskirti jiems lietuvi kunigą. Pagaliau 1897 m. gavo kun. Šoparą, tikrą lietuvi, kuris tuoj ėmė sakyti Kalviuose po du pamokslus: lietuviškai ir lenkiškai; poterių ir katekizmo ir pradėjo mokinti vieną nedėlią lietuviškai, kitą — lenkiškai; gegužės mėnesį įvedė gegužines maldas — išryto po mišų lietuviškai, o vakare — lenkiškai. Vienok jau ir tokia, įvesta kun. Š., tvarka nepatiko keletai lenkelių: jie tuoj apskundė kun. Šoparą policijai už tai, kad jis be jos žinios įvedęs gegužines maldas, kad platinas priešingas valdžiai knygas, nesimeldžias už carą . . . Bet tas skundas išėjo ant apjuokimo pačių skundikų. Nepasisėkus įgilti iš tos pusės, jie apskundė kun. Š. Trakų džiakonui kun. Karvovskiui už sakymą lietuviškų pamokslų. Kun. Šopara, išgirdęs apie tai, pasikvietė džiakoną pas

*) Statistiškas žinias imu iš „Памятная книжка Виленской губ. 1901 г.“

save ant atlaidu, kad jis pats pamatytų, ar yra kam kokia skriauda. Džiakonas nieko neprizadėjo. Tada klebonas puolė įieškotų teisybės pas dijecezijos rėdytoją Zvieravyčių; bet jo jau buta viskas žinota — neklaušė jis nė paaiškinimų kun. Šoparos, o tik pagrašino išmesęs jį į kamendorius, į lenkišką parapiją. Paskui išdavė Zvieravyčius džiakonui Karvovskiu raštą, kad Kalviuose viskas atliekama butų vien *tiktai lenkiškai*. Kun. K., gavęs tokį raštą, tuoj leidosi į Kalvius; vos spėjo išlipti iš ratų, jau apskelbė, kad Kalviuose busianti tiktai lenkiška kalba; nuėjęs-gi su kun. Šopara į kleboniją, užsipuolė ant jo: „Tu, durniau, kritikuosi mus senus, tu kelsiesi prieš vyresnybę, vos tik iš kiaušinio išrietėjęs! Aš tau parodysiu!“ . . .

Tą-patį šventadienį kun. Š. po mišių ėmė sakyti, girdint džiakonui, lietuvišką pamokslą; žmonės gailiai verkė. Sugrįžus klebonui į kleboniją, džiakonas pasakė: „Viskas bažnyčioje labai gražiai ir iškilmingai surėdyta; jei ko truksta, tai tik lenkiškos kalbos!“

Kunigams klebonijoj besikalbant, žmonės išgirde, su kokia naujiena atvažiavo pas juos džiakonas, pradėjo rinktis seni ir jauni, vyrai ir moters ties klebonija; susirinkę pasišaukė džiakoną ir su graudžiomis ašaromis ėmė bučiuoti jam rankas ir kojas, prašydami, kad leistų jiems lietuviškai Dievą garbinti — džiakonas paliko nepajudintas; tada nekantraudami žmonės pasakė: „Ką čia, džiakonas, mums plepi niekus! Ar mes nežinome, kad tamista, susimokęs su šlėktomis, nuvažiavai į Vilnių ir išmeldei nuo rėdytojo tą popierpalaikį, primeludamas jam, buk visa Kalvių parapija esanti lenkiška! Jug-gi ant mūsų prašymo rėdytojas buvo suteikęs mums lietuvių kleboną — šendie vėl atsirado reikalas lenko! . . . Matome, juog, susimokęs su šlėktomis, nori mus paversti į lenkus . . . Gerai! tada duodame vieną prašymą generalgubernatoriui, o antrą — rėdytojui!“

Išgirdęs generalgubernatoriaus vardą, išsigando Karvovskis, ėmė „bažytis“, žegnotis, prisiekioti prieš penkias žaizdas Viešpaties Jezaus, kad jis esąs visai nekaltas. Čia jau nebeišturėjo kun. Šopara ir, prišokęs prie Karvovskio, paprašė jo paliaut piktinus žmones . . . Truputį susiturėjęs, džiakonas ėmė įkalbinėti žmonėms, kad jie neleistų skundų, ir prizadėjo pats nurašyti rėdytojui, kad visa parapija meldžianti nemindžioti lietuviškosios kalbos; patiems parapijonams patarė padaryt nutarimą ir nusiųst rėdytojui. Nuvažiavęs-gi tą pačią dieną pas Žyžmarių kleboną, kun. Karvovskis pripasakojė jam, kad Kalvių klebonas nederas į klebonus, esąs litvomanas, chamas, neklausas valdžios, „buntavojas“ žmones, kurie, susirinkę su lazdomis ir šakėmis, norėję jį užmušti — vos tik pabėgęs, nesulaukęs nė nišparų galo . . .

Po to atsitikimo atkeliaudavo į Kalvius iš Žyžmarių kas šventadienis policija; o pastarąją nedėlią prieš išsikraustymą kun. Šoparos džiakonas Karvovskis, atvažiavęs į Žyžmarius, atsiuntė į Kalvius assesorių, 4 žandarus ir 2 uriadninku sergėti, kad atsisveikinant klebonui žmonės kartais maisto nepakeltų. Kun. Šopara tikrai turėjo atsisveikinti su Kalviais, nors 3 storastystės padavė skyrimai nutarimus, paskui visos vienoj vietoj prašydamos, kad paliktų pas juos kun. Š.; pasirašę buvo keli šimtai žmonių su staršina ir starastomis, bet veltui buvo jų ašaros ir maldavymai. Vietoje paguodos klebonas

gavo nuo rėdytojo tokį raštą: „Perkeliu tave į kamendorius, į lenkišką parapiją, nes klebonu būti ir čionai pagal džiacono liudijimą neesi vertas.“ Parapijonai pats puolė į Vilnių; manė da permaldausę Zvieravyčių, bet veltui: rėdytojas priėmė juos skaudžiai, nemieliaširdingai. Parapijonai sakė, kad jie nemoką lenkiškai, dėlto negalį klausyti lenkiškų pamokslų ir atlikti išpažintį; Zvieravyčius ramiai atsakė: „*Moi panowie*, jei nemokate lenkiškai, tai neikite ir spaviednės, nei į bažnyčią — tai prijungsiu jus prie kitos parapijos ir po visam!“ Naujai-gi paskirtam į Kalvius klebonui jis pasakė: „Žiurėk, jei ir toliau dar bus Kalviuose toksai nesutikimas ir skundos, . . . tai supenduosiu!“*)

Kun. Šoparą, rašo No. 1 „Ukininko“ 1898 m., dvasiška valdžia nukėlusi miestan Drujon (Disnos pav.), nedavusi jam nė teisintis. Į Kalvius atkėlusi kunigą, mažai tesuprantantį lietuviškai; vienok Kalviai nepasidavę lenkam — ir naująjį kunigą privertę sakyt lietuviškus pamokslus: dvi nedėli, rašo No. 5 ir 6 „Tėv. S.“ 1898 m., dievmaldystė esanti Kalviuose lietuviškai, o trečią — lenkiškai.

Žaslių parapijoj yra 10595 žmonės. Paklauskime, ką kalba apie šitą kraštą a. a. kun. A. Burba, kamendoriavęs Žasliuose nuo 30. X. 1882 iki 16. IV. 1883.***) Žasliuose klebonavęs tuomet kun. „Szmigiro“, nė žodžio nesuprantąs lietuviškai; bet kalėdodamas kun. Burba radęs visus parapijonus lietuviškai šnekančius, tik lenkiškai poterius kalbančius. Visoje parapijoje teradęs tik dvi žmogysti apie 80 metų, kuridvi lietuviškai poterius kalbėjusi; o tula moteriškė paklausta kun. B., ar mokanti lietuviškai poterius, sutraukusi pečius ir dyvydamasi atsilepusi: „Ai, kunigėli, ar tai ir lietuviški poteriai yra ant švieto! Aš misliju, kad tiktai šnekėti galima, o melstis reikia tiktai lenkiškai!“ . . . Kokius vaisius išduoda ta lenkų „kultura“, geriausiai liudija užrašyti kun. Burbos pagal žmonių kalbėjimą Žaslių par. poteriai; va „*Tėve musy*“:

„Wina Ojca i Sina ir Duka ir Swiętago Omin. Jezan Kristau! Ojczy nas, kuri jest Niebik — senci imin Toja boc wolik stoja ajce niebik tak ir žiame, kleba masziaga pauszedniaga daj nam dzisa i odpuszcz nasze winia jak i mi odpuszczаем swoim inawojcom, ala nas zbab oda wszago žłaga. Omeń.“

Kun. Burba įvedė Žasliuose lietuviškus poterius ir pamokslus. Pradžioje lietuviai, rašo kun. B., seniai nuo to atpratę, nelabai linksmai priėmė šitą naujieną, bet neilgai trukus nuslinkęs nuo jų akių tautiškas rankas, ir net iš aplinkinių parapijų pradėję žmonės traukti į Žaslius, kaip ant kokių atlaidų, kad galėtų išgirsti čia lietuviškus pamokslus ir prasimokinti lietuviškų poterių. Pagaliaus kun. B. pradėjo rupintis ir apie įvedimą Žasliuose lietuviškų giedojimų. Gyvu žodžiu, platinimu lietuviškų dvasiškų ir svietiškų knygų jis greitai pabudino iš ilgo kvaitulio šitą parapiją, bet kartu susilaukė ir daug priešų — lenkelių, kurie pradėjo skusti jį dvasiškaijai valdžiai, kaipo platintoją pravoslavijos, o svietiškaikaijai —, kaipo maištininką, keliautį žmones prieš ponus. Atkakęs tuo-tarpu į Vilnių vysk. Grynevieckas perkėlė kun. B. į Vydiškį (Przyjaźń), o į Žaslius atkėlė latvij kun. Daugį, bet liepė jam sakyt ir lietuviškus pamokslus. Nors kun. Daugis daugiau buvo

*) Išties šitą žinią paėmiau iš No. 1 „Tėvynės Sargo“ 1899 m.

***) Žr. „Lietuvizskieje Rasztai ir Rasztininkai. Tilžėje 1890.“ pp. 208—214.

linkęs prie lenkiškosios kalbos, negu prie lietuviškosios, bet vistik neišdrįso nepildyti vyskupo prisakymo.

Keleivis No. 20 „Uk-o“ 1895 m. rašo, kad Žaslių bažnyčioj visos giesmės da esą lenkiškai tebegiedamos, tik pamokslai sakomi vieną nedėlią lietuviškai, kitą — lenkiškai; ant lenkiškų maldaknygių tebesimeldžia jau tik kokie seniai, šléktelės ir miestiečiai. Paskutiniaisiais metais klebonavo Žasliuose kun. džiakonas Kybelis. Jis, kaip rašo V. R. No. 3 „Uk-o“ 1899 m., įvedęs čia ir lietuviškus giedojimus. Įsiutę už tai lenkeliai, apskundę jį žandarams; buvusios pas kunigą net dvi kratos — po Velykų ir prieš Sekmines 1898 m. Nors krsdami pas kun. Kybelį žandarai nieko neradę, vienok vysk. Zvieravyčius atėmęs nuo jo džiakono vardą ir norėjęs perkelti į Maletus, kur-kas menkesnę parapiją, tik generalgubernatorius neužtvirtinęs.

Žyžmarių parapijoj yra 11545 žmonės. Žyžmarių miestelio gyventojai, rašo No. 12 „Tėv S.“ 1897 m., esą lietuviai, kalbą lietuviškai, bet biauariausiai primaišą lenkiškus ir gudiškus žodžius. Škaityt šėip-teip moką, bet ant „*Služba Boža*“. Lietuviška kalba esanti persekiojama bajorų, šunbajorių, pagaliaus ir kunigų, išėjusių iš tų-pačių žmonių; dėlto ir žmonės gėdžias savo kalbos Sakals Padangių rašo No. 6 „Uk-o“ 1899 m.: „Žyžmarių klebonas E. Jelenskis, nors gyvena Žyžmariuos jau 25 metai, bet nė karto da nesakė lietuviško pamokslo, nors veik visi parapijonai yra lietuviai. Jisai sako: „*Kas nori klausyti mano pamokslų, tai gal išsimokinti lenkiškai.*“ Daugumas žmonių, nors nemoka lenkiškai, perkasi lenkiškas maldų knygas ir jas skaito; meldžiantės ant lietuviškų knygų retai ką gali užtėmyt.“*) No. 10 „Uk-o“ 1899 m. Ur. rašo iš Žyžmarių: „20. VIII. atsisveikino su mumis . . . vikarijus, kursai sakė mums lietuviškus pamokslus. Po (jo) atsisveikinimo . . . mūsų prabaščius aiškiai pasakė, kad iki jisai čion busęs, . . . *lietuviai nesulaukšę lietuviško pamokslo.*“ Vistik lietuviai jau ir čia ima viršų: pernai kun. Jelenskis tapo perkeltas į Senuosius Trakus. „Išsikėlus senam mūsų džiakonui . . ., rašo Kaimynas No. 4 „Varp“ 1901 m., dar apturėjome du kunigu . . . kleboną lenką ir kamendorių lietuvių, kursai ir lietuviams pradėjo sakyti lietuviškus pamokinius. Gaila tik, kad šie pamokslai visados buna 9 val. nuo ryto, kuomet mažai da žmonių tėra bažnyčioj, . . . o lenkiškas pamokslas esti sumai pasibaigus . . . — tuomet žinoma ir daugiau žmonių bažnyčioj. Dėkui tokiam įvedimui išrodo, buk lietuvių čion visai mažai, o daugumas lenkai, po teisybei-gi visai kitaip.“

Tam-pačiam numerj K. rašo iš Košiadarų: „Čion atidengta dvikliasinė maskolių mokslainė. Vaikus mokia rusiškos kalbos, skaitliuoti, geometrijos, maskoliškos religijos ir maskoliškų bažnytinių ir svietišų giedojimų. Vaikų yra apie 90, mergaičių — 25. Daugumas iš aplinkinių kaimų ir miestelių — Zaslių ir Žyžmarių, beveik visi katalikai, o religijos mokia popas . . . Vaikai tarp savęs šneka lenkiškai, kolioja viens kitą maskoliškai; daugelis iš jų supranta ir lietuviškai, bet lietuviškai nekalba.“ Apskritai pačiuos Košiadaruos ir ju apielinkėse da galima visur susikalbėti lietuviškai, bet lietuviškoji kalba čia labai niekinama, kaipo prasčiokų, mažikų kalba, už tai

*) Kalbą visur palieku originalo, tik rašybą perkeičiu.

daugelis, nors ir nemokėdami gerai, griebiasi už lenkiškosios kalbos ir didžiuojasi nesuprantąs lietuviškai; ypač tai patėmijama miestelyj tarp vakalo ir geležinkelio tarnų ir darbininkų.

Dorsuniškio par. yra 5618 žmonių. „(Tę), rašo P. Titilvukas No. 9 „Uk-o“ 1898 m., maža ką rastum lenkiškai mokantį; knygas skaito daugiausiai lietuviškas. Teisybė yra keletas ir tokių, ką poteriauja lietuviškai, o skaito knygas lenkiškas (nors nieko nesupranta). Keli metai atgal . . . prie kun. Jotauto viskas lietuviškai atsilikdavo . . . Mirus jam 1894 m. atsiuntė kun. Juzapavyčių, su lenkėjusį lietuvių; jis daugiausiai griebiasi už lenkiškos kalbos, nors pamokslus šėip-teip pasako da lietuviškai . . . Dienoje Dievo Kuno procesija eina ore. Kunigas, eidamas nuo altoriaus, užgiedojo lietuviškai: „*Dieve gėrybių*“ . . .; atgiedojo pirmą evangeliją; prie kitos eidamas, užgiedojo jau lenkiškai: „*Straszliwego Majestatu Panie!*“ . . . Teisybė, yra ir parapijonų, kurie nori poniškai su Dievu pasikalbėti. Teip pirmą dieną Velykų per Prisikėlimą Jezaus Kristaus kunigas buvo lietuviškai užgiedojęs . . ., ale kantarai toliaus ėmė traukti tą giesmę lenkiškai . . . Ikišiol per procesijas vis giedodavo lenkiškai, dabar ėmė lietuviškai giedot; kartais maišydavo lenkiškai ir lietuviškai“ . . . „Lapoinios kaime, Dorsuniškio par., rašo No. 2 „Uk-o“ 1899 m., . . . gazietas skaito lenkiškas ir lietuviškas: „Ukininką“, „Tėvynės Sargą“ ir „Vienybę“. Lietuviai apšviesti, visi moka skaityt ir rašyt lietuviškai; yra ir dvi mergaitės, ką moka gerai lietuviškai rašyt. Į maskolišką mokyklą mokintis neleidžia, — mokina vaikus namie slapta.“ Apie tautišką prasiblaivymą šio krašto liudija ir lietuviškas parašas ant Dorsuniškio bažnyčios. „Parašas, rašo L. G. No. 9 „V-o“ 1901 m., (parašytas) geroje lietuviškoje kalboje su š, č, ir puola pirmiausiai akisna.“

Gegužyno par. yra 4681 žmogus. „(Gegužyno par.)*, rašo Keleivis No. 1 „Tėv. S.“ 1900 m., visa beveik lietuviška, turi kleboną kun. Jurgį Glodiną, žemaitį. Pirm kun. Glodino kunigai Bugenis ir Stankevycia per 8 metus sakinėjo lietuviškus pamokslus. Tuo-tarpu kun. Glodinas, norėdamas pasirodyti ne litvomanu, panaikino Gegužyne lietuviškus pamokslus, pasiremdamas ant to, kad gegužiniečiai jo žemaitiškos tarmės nesuprasę, o ans jų tarmės nemokąs . . . Pasakoję dar man žmonės ir apie tokį pasielgimą kun. Glodino. — Motinos atvedę savo vaikus bažnyčion, kad kunigas pamokintų katekizmo. Kun. Glodinas perskyręs vaikus į du būrių: į tuos, kurie moka lenkiškai, ir į tuos, kurie vien tik lietuviškai tesupranta. Pirmuosius pamokinęs valandą lenkiškai, paleidęs, o į antruosius taręs trumpai: „*Kai išmoksitė lenkiškai, tada jus pamokėsiu katekizmo.*“

Užuguosčio par. yra 5598 žmonės. „14. X., rašo Gelulis Nr. 12 „Nauj.“ 1901 m., buvo Užugostyje dideli atlaidai M. šv. Ražančinės . . . Lietuviška kalba visur skambėjo, tik kur-ne-kur išgirsti buvo galima lenkišką žodį, nes Užugosčio parapijoj lietuvių kur daugiau, neg lenkų . . . Po votivos suplikacijas giedoję lenkiškai. Ant sumos prisartiino ir Stakliškių giesmininkai arčiau altoriaus. Užugostėnai, pamatę juos, paprašė padėti giedoti, kaip gerus kantarus; tie pristojo

*) Žodžiai kabėse — mano pridėti paaiškinimui kai-kurių vietų teksto. *K-as.*

ir užgiedojo kelias lietuviškas giesmes. Po „pakėlimo“ vėl stakliškėnai užtraukė lietuviškai: „Prieš teip didį sakramentą“; jau pagiedojo tos giesmės gerą dalį, tik štai atbėga tekinas Užugosčio klebonas Grudis ir rėkia: „Negiedokit lietuviškai, ale „*Niech będzie pochwalony . . .*“ Gina lietuviškai jis dėl to, kad patikti tulam bajorui Žižnevskiui, kuris neapkenčia lietuviškos kalbos, kaip velnias šventinto vandens . . . Keli užgostėnai sakė, kad klebonas buvo užsąkęs iš pamokslinỹcios, kad laike mišų ir mišparų niekas nedrįstu užgiedoti lietuviškai (mat Žižnevskis tuomet esąs bažnyčioje!) . . . Po sumai stacijas apvaikščiojo ir karunką pagiedojo lietuviškai; tą dar leidžia klebonėlis giedoti lietuviškai, nes ponas Žižnevskis tada negirdi, — geria ir valgo tuo laiku klebonijoj“ . . .

Senųjų Trakų par. yra 8000 žmonių, Naujųjų Trakų — 11006 žmonės. Kaip Seniejie, teip ir Naujiejie Trakai, rašo B-lis Nr. 8 „V-o“ 1901 m., priskaitomi esą Vilniaus vyskupystėje prie lenkiškų parapijų, kame lietuviška kalba visai išmirusi esanti. Naujuosius Trakus jau apie 30 metų gano minėtasis džiakonas kun. Karvovskis, o į senuosius tapo perkeltas 1900 m. ir jau minėtas Žymarių klebonas kun. kanauninkas Jelenskis, abudu pragarsėję lietuvių priešai. B-lis, aprašinėdamas Nr. 8 „V-o“ p. m. savo kelionę į Naujuosius Trakus, rašo: „Privažiavę stotį, išbėgome arklių važiavymui į Trakus samdyti. Pradėjome klausinėti lietuviškai. Iš pradžios nieks mums nieko neatsako, tarsi nieko nesuprasdami; bandome kitų klausinėti ir atrandame žydėlį, kurs šneka lietuviškai, paskui vieną, kitą žmogų, suprantančius lietuviškai viską ir kalbančius. Padržasinti tokios pradžios, toliaus prie kiekvieno kreipėmės vientik lietuviškai ir gavome patirti, jog kaimuose tuli šneka dar lietuviškai, t. y. supranta lietuviškai, bet nešneka, nes visi priprato prie lenkiškos . . . Atvykome į miestelį Naujųjų Trakų. Žmonių ant gatvių ir pagal šventorių daug prisirinę (tai buvo šventadienis); šnekučiuoja tarp savęs lenkiškai ir net kaip-kur maskoliškai . . . Prieidami prie burelių, ši bei tą prakalbame lietuviškai. Pasirodo, juog vienas kitas supranta, o tuli ir visai gerai šneka, budami padržasinti . . . (Per sumą) lietuviškos knygelės nė vienos neregėjau, o ir lenkiškųjų visai nedaug, nes visai mažai, matyt, kas moka skaityti: *lietuviškai užmiršo, o lenkiškai gerai neišmoko* . . . Tarp daugelio elgėtų radome vieną senolę, kuri neužmiršo da mūsų šnekos . . . Paskiaus mums teko sueiti su keleta žmonių, kurie ir-gi permano lietuviškai, kurie noriai klausėsi mus tautiškų dainų. Tulam iš mūsų kyla jau viltis, kad čion dar ne visas prapuolė, kad galima butų ir čion lietuviškę pakelti.“ Pamokslai, giedojimai, etc., žinoma, čia tiktai lenkiški, nors Trakų bažnyčia pastatydinta didžiojo Lietuvos kunigaikščio Vytauto (1409 m.) ir jo paveikslu da ir dabar papuošdinta.

Sumeliškių par. yra 7547 žmonės. Minėtasis B-lis korespondencijoj iš Senųjų Trakų užsimena porą žodžių ir apie Sumeliškių parapiją: „Susitikome, rašo jis, kelis žmones iš kaimyniškos parapijos Sumeliškių, gerai kalbančių lietuviškai, bet tų juos ir-gi engia lenkystė.“

Iš Kietaviškio (5049 žmonės), Kazokiškio (3177 žmon.), Rudininkų (2580 žm.), Rikantų (1709) ir Jevič *) (Евевичі —

*) Kas žino tikrus, žmonių vartojimus geografiškus vardus šitų vietų, tepataisė.

3873) parapijų visai neradau mus laikraščiuose korespondencijų. Matyt, kad tos parapijos da tebemiega lenkomanų kunigų ir lenkų „kultūros“ slėgiamos. Tik Nr. 1 „T. S.“ 1900 m. yra paminėta Keleivio, kad Kazokiškio par. turį but įvesti lietuviški pamokslai ir giedojimai, kadangi tę da daug lietuvių užsilikę. Nr. 5 ir 6 „T. S.“ 1898 m. sako, kad visose Trakų dziakonystėse parapijose turinti but vartojama tikta lietuviškoji kalba; tik Trakuos, girdi, Žyžmariuos ir Žasliuos galinti likti šale lietuviškosios ir lenkiškoji kalba.

Giedraičių dziakonystė. Gelvonų par. yra 5570 žmonių. „Lenkomanai kunigai, rašo Erszkietytys Nr. 7 „T. S.“ 98 m., iš Gelvonų bažnyčios išvarė lietuvišką kalbą. Garbingas kun. Mironas, tapęs Gelvonų klebonu, vėl pradėjo retkarčiais laikyti lietuvišką dievmeldystę ir sakyti išalkusiems lietuviams lietuviškus pamokslus . . . Lietuviai iš džiaugsmo net ašaras liejo ir nežinojo, kaip iššlovint savo teip didį geradėją . . . Naujas Vilniaus vyskupas Zvierovyčius, kaip griausmą iš debesų, atmetė kun. Mironui raštą, atimantį nuo jo kleboniją už teip baisų nusidėjimą ir paskiriantį į kamendorius.“ Keleivis rašo Nr. 1 „T. S.“ 1900: „Gelvonai, . . . atskyrus gr. Plioterio randauninkus, — (parapija) beveik visa lietuviška. Tuo-tarpo Gelvonų klebonu paskirtas tapo kun. Jonas Krynskis, lenkas, suvis lietuviškai nemokąs. Krynskio pranokėjai, kunigai: Labokas, Deksnis, Mironas sakydavę Gelvonuos lietuviškus pamokslus; dabar-gi, Krynskiui atvykus, jau bus tretii metai, kaip nebėr nei lietuviškų giedojimų, nei pamokslų; lenkiška kalba pati viena Gelvonų bažnyčioj viešpatauja. Lietuviai gelvoniečiai buvo nusiuntę Vilniun deputaciją prie vyskupo. Vyskupas liepęs savo sekretoriui nurašyti Krynskiui, kad mokintųsi lietuviškai. Ale tas paraginimas, žinoma, ant nieko nuėjo . . . O Gelvonų popas tuo-tarpu, išmokęs lietuviškai, visaip gerinasi prie lietuvių, lietuviškai juos šnekina ir jų vaikus į cerkvę patraukti stengiasi.“

Vydėniškių par. yra 5520 žmonių. J. Mulkis rašo Nr. 3 „Uk-o“ 1900 apie Vydėniškių kleboną kun. Grzybovskį: „Grzybovskis visus lietuvius vadina chamais, chlopais, . . . lietuvišką kalbą vadin pagoniška, mužikiška, mūsų maldaknyges — liuteroniškomis. Per pamokslus, vietoje skelbti Dievo žodį, užsiima gyrimu lenkiškos kalbos ir terliojimu lietuviškosios, vadindamas aną „kurviška“ kalba . . . Ne tikt iš pamokslinycios Grzybovskis terlioja . . . mūsų kalbą, bet nesigėdžia savo . . . darbų ir viešėdamas tikro lietuviu namuose, gerdamas jo gėrymus ir valgydamas jo valgius. Teip, kartą viešėdamas namuose . . . lietuviu . . . ukininko Umbraso ir pamatęs jo dvi graži, kaip lėlijaiti dukteri, pradėjo prikalbinėti Umbrasą, kad jis išmokintų savo dukteris lenkiškai ir užgintų joms kalbėti lietuviškai, nes ta kalba esanti biauri, tankiai joje esą girdėti balsai: kur, kur, kur . . .“ V. rašo Nr. 6 „V-o“ 1901 m.: „Vidzeniškiei, Vilniaus pavieta, visai lietuviška vieta, kur kunigas Grabauskas (tur-but tas-pats Grzybovskis) Alfonsas stumia žmones prie lenkiškos kalbos. Žmonės manęs prašė, kad aš juos nuo lenkystės gelbėčiau. Sako, kad kunigas turtingas, papirkęs policiją, ir niekaip jį negalį išvaryti“.

Širvintų par. yra 8085 žmonės. „Visa parapija, rašo Keleivis Nr. 1 „T. S.“ 1900 m., lietuviška. Buvęs Širvintų klebonas Lupeika,

kiek tik galėjęs, lenkines širvintiečius. Širvintų poneliai apie jį sakydavę: „*Jako ksiądz i człowiek — nic wart; ale ma tę zastugę, że parafię spolonizował.*“*) Po Lupeikai kun. Zimkus buvo įvedęs lietuviškus pamokslus, ale dabartinis Širvintų klebonas Navickis Jonas, žemaitis, telšietis, vėl viską panaikinęs.“ Nr. 10 „T. S.“ 99 m. rašo, kad kun. Zimkus sakydavęs pamokslus lenkiškai ir lietuviškai, kun.-gi Murnikas sakęs tiktai lenkiškus pamokslus (kun. Murnikas, rodos, buvo Širvintuose prieš kun. J. Navickį). Prie sulenkinimo Širvintų parapijos daugiausiai prisidėjęs kun. Lupeika, klebonovės čia per 40 metų . . . Kun. Lupeika labai sutikęs su gudaais; vieną kartą net archierejų priėmęs katalikų bažnyčioje su tokiomis-pat apeigomis, kaip apskritai priimamas tik katalikų vyskupas. Kun. Murnikas einąs Lupeikos pėdomis: numirus gavėnioj vienam pravoslavui - valdininkui (bene 1897 m.), jis liepęs varpuoti bažnyčioje už jo dušią, paskui davęs žvakę ir žibintuvus žibinti prie velionio; popui-gi laidojant tą valdininką, kun. Murnikas vėl liepęs varpuot bažnyčioj per visą laiką visais varpais.

Šašuolių par. yra 5064 žmonės. „Šašuoliuose lietuviška kalba, rašo Nr. 12 „T. S.“ 1897 m., naikinama yra lenkiškos, ir tai dedasi su pagalba bažnyčios . . . Velionis mūsų klebonas . . . J. Lukša visada sakydavo pamokslus lietuviškai. Praėjusią vasarą, jam išsigabenus į amžinastį, gavome už kleboną jauną kunigą P. Balkauskį, kurs ir įvedė Šašuolių bažnyčion lenkiškus pamokslus. Norint lietuviški pamokslai tankiau yra sakomi, o lenkiški rečiau, bet visgi tose dienose, kuriose klebonas pasako lenkišką, lietuviško tada jau nebesako, ir žmonės palieka pusalkani ant dušios, dėlto kad lenkišką kalbą visgi ne teip gerai supranta, kaip savą prigimtąją kalbą . . . Lietuviškai visa parapija kalba, o ponybės nedaug ir ta gerai lietuviškai supranta . . . Per visą spalį mėn. kun. Balkauskis kalbėjo bažnyčioje šv. ražančių lenkiškai, o giedamas jisai yra kas šventa diena (po senovės) lietuviškai“.

Maletų par. yra 6178 žmonės. Maletų parapijoj, rašo T. Kiškis Nr. 3 „Uk-o“ 1900 m., visi bemaž esą lietuviai ir lietuviškai lygšiol tebekalbą. Kunigas esąs labai doras, žmonių prieinamas žmogus, tik, sakydamas lietuviškus pamokslus, primaišąs daugybę nelietuviškų žodžių. Vargamistra B. V. viską varąs pagal lenkų kurpalį; ką tik jis galis, viską giedąs lenkiškai: adynas, Kalėdų ir kitų švenčių giesmes ir tt.; ir žmones, ypač mergaites, kalbinąs lenkiškai giedot, nes lenkiškai esą gražiau, poniškiau . . . Esą tokios, ką paklausą to „ponaičio“ . . .

Buguslaviškio par. yra 3830 žmonių. Rudenį 1897 m., rašo Nr. 1 „Uk-o“ 98 m., numiręs Buguslaviškio klebonas kun. kanauninkas Silvestras Gimžauckas, didelis mylėtojas lietuvišties, rašytojas tulų lietuviškų dvasiškų knygų, kartu autorius žinomų eilių knygelės vardu „Lietuvos Bičiulis“. Jo buvimas čia, žinoma, neliko be pėdsakų: Nr. 1 „T. S.“ 1900 m. mėš skaitome, kad galvoniečiai, negalėdami atlikti savo parapijoje dvasiškų reikalų, keliaują į aplinkines lietuviš-

*) Kaip kunigas ir kaip žmogus — niekam nevertas, bet tą turi nuopelną, kad sulenkinio parapiją.

kas parapijas; tarp tų aplinkinių lietuviškų bažnyčių paminėta ir Bugslaviškio.

Giedraičių parapijoje yra 8648 žmonės. Šitą vietą radau paminėtą tik Nr. 10 „T. S.“ 99 m., bet ir tę tik tiek tepasakya: „Męs kalbame lietuviškai, ale labai prastai.“

Dubininkų (6810 žmonių) Inturkų (3960 žmon.), Karvų (3362 žm.) ir Joniškio (4306) parapijų visai neradau paminėta. Tik Nr. 5 ir 6 „T. S.“ 1898 m. pasakya, kad Karvuose, rodos, vartojama esanti tiktai lenkiškoji kalba, Vydėniškyj — tiktai gudžiškoji, kitose-gi parapijose esanti vartojama lenkiškoji ir lietuviškoji, nors reikėtų vartoti tiktai lietuviškoji.*) *K-as.*

Per sapną.

Atguliau į lovą. Kunas buvo pailsęs nuo silpno valgio ir dienos darbo, galva sunki ir apsvaiginta rupesniais ir neišrištais klausimais, kurie kaip tyčia lindo į galvą, klaidžiojo po urvelius mano smagenų ir, nerasdami ten geistinos išeigos, rinkosi į kuopą ir, kaip rukas, dangstė mano protą. Organizmas pageidavo atilsio, bet ausyse nuo sujudintų dirksnių užė ir skambėjo visoki balsai, o sukeltos liudnos mintys, kaip mašalai, sukėsi po mano galvą ir ilgai nedavė užmigti. Ant galo apsnudau, ir mano omenę pradėjo lankyti neramūs sapnai . . .

Pasijutau, tartum, šviesioj pasaulėje, kurią mėš vadiname dangumi, kur auga rojaus maldžiai, gieda štebėtini paukščiai, kur musų šventi sentėviai gyvena be jokių rupesnių ir vargų, drąsių mislių ir pageidimų, — ir pamačiau patį Sutvertoją svieto. Jis sėdėjo ant augšto spindančio sosto ir visąmatančiomis akimis maloniai veizėjo ant visos pasaulės ir ant nesuskaitomų minių aniolų ir šventųjų, klupančių aplinkui jo sosto. Bet umai jo veidą apsiautė tik-ka užmatomas rupesnio šešuoletis, ir, pašaukęs iš minios aplinkui stovinių aniolą, jis tarė jam: „tikras tarne! ne syki siunčiau tave pildyti mano paliepinus ant žemės; siunčiu ir dabar. Keliauk pas vieną dievobaimingą žmogelį, ukininką Žagarį ir atskyręs nuo kunų atnešk dušias jo mylimų sunaus ir dukters: lai amžinoj laimėj jie garbina Sutvertoją savo. Nors sunkiai baudžiu nepildančius prisakymų mano, bet neužmirštu mažiausiojo iš tarnaujančių man. Dėlto noriu palaiminti Žagario šeimyną, nes jis visados buvo tikru tarnu mano. Nors matau didę jo meilę prie vaikų, bet žinau, kaip jo sunus, gyvendamas ant žemės, išeitų mokslus ir, užmiršęs vardą Sutvertojaus savo, kiltų prieš valdžią ir senus įstatymus mano, o duktė, įsitikėdama broliui, sektų pėdomis jo į prapultį, — ir tuo ne tiktai abu — dabar budami nekaltais — pražudytų dušias savo, bet dar-gi užkirstų kelią išganymui savo tėvo, nes ant jo pultų visi peržengimai vaikų. Dėlto eik, išgelbėk jaunas dušias nuo prapulties amžinos, kad dievobaimingas tėvas nematytų paklydusiais vaikų savo, bet galėtų suseiti su jais pas mane . . .“

Girdėjau, kaip po tų Sutvertojaus žodžių nesuskaitomos minios aniolų ir šventųjų stebuklingais balsais pradėjo garbinti Viešpatį savo,

*) Šita žinia, paduota Nr. 5 ir 6 „Tėv. S.“ 1898 m., yra labai abejotina; sulyginink su žiniomis iš Gelvonių, Vydėniškio ir kt. parapijų.

ir mačiau, kaip aniolas, suplasnojęs savo baltais sparnais ir vienam akies mirksnyj perskridęs neaprubėžiuotą plotą oro tarp dangaus ir žemės, ilindo pro langą į stovinčią ant Dubysos kranto Žagario gričią, kad ten išpildyti paliepiamą Viešpaties savo.

Paskui staiga viskas atsimainė, — ir aš pasijutau nedidelėj bažnyčioj. Buvo tai anksti rytą. Bobinčiųj poteriavo suklaupusios kelios moterys ir du apdriskusiu ubagu; zakristijonas sukėsi apie altorių: matyt, kunigas taisėsi išeit mišion. Aš stovėjau prie sienos ir, rodos, kaip niekadoms nebuvęs bažnyčioj, dairiausi aplinkui, prisiveizėdamas ir klupančioms moterims, ir spindančiam, papuoštam liktoriais ir brangių kryžiu, altoriui. Staigu nuo gatvės davėsi girdėti liudna gaida giesmės, kuri kaskart darėsi aiškesnė ir balsesnė, — ir štai pro atviras bažnyčios duris įėjo kuopa liudnai giedančių moterų ir vyrų, nešindama mažą grabą. Tai buvo laidotuvės. Nešėjai pastatė grabą ant morų, giesmės balsas nutilo, — ir visi žmonės, išsiskirstę po bažnyčią, suklaupę ėmė poteriauti. Tykiai gulėjo grabe lavonas . . . štai pro bažnyčios duris pamačiau įeinantį sukumpusį vidutinio ugio žmogų. Jis skubinai priėjo prie grabo ir puolęs ant kelių, pradėjo bučiuoti žemę ir balsiai verkti. Garsas jo vaitojimo sklaidėsi po bažnyčią ir atsimušdamas nuo jos sienų, kaip liudna gaida, skambėjo poteriaujančių ausyse, dasiekdamas jų širdis. Dvi apyseni moteri prijuostėmis šluostėsi sau veidą. O senas sukumpęs žmogus vis verkė; jo gailėstinga gaida, kilstanti vis augščiau ir augščiau, trukdė poteriaujantiems malda, — ir visi nerimastingai dairėsi aplinkui. Du vyriškiu priėjo prie vaitojančio žmogaus ir, ramiai prikalbinėdami, stengėsi išvesti jį laukan. Bet jis išspruko jiems iš rankų, pribėgo prie altoriaus ir parpuolęs ant veido suriko, apsvaigintas nuo ištirtos nelaimės:

„Dieve! nepasigailėčiau paskutinį šimtą rublių tau atiduoti, kad tiktai sugrąžintum man sunų!“ Viename užkampy kasžin kas susijuokė, bet tuojaus nutilo, — tiktai girdėjosi pridvėsinta žmogaus rauda; ant visų veidų metėsi nusiminimas, išgąstis; nekurioms moterys dievobaimingai lingavo savo baltomis galvomis. Vaitojantį žmogų skubinai išvedė iš bažnyčios. Mačiau skausmais išvagotą jo veidą, pabalusias išverstas akis, jaučiau dėjavimus jo širdies, girdėjau, kaip užkimusiu pridvešintu balsu jis sakė: „O Dieve, Dieve! . . .“

Kas tas nelaimingas?“ mislyjau stovėdamas. „Tai — Žagaris, na-
bašninko tėvas,“ tarė tylom iš užpakalio — lyg žinodamas mano mislį — negirdėtas man balsas. Aš atsigrežiau: šalip manęs stovėjo nepa-
žįstamas galingas žmogus — labai augštas, rustaus rimto veido, su
pailga kuprota nosia ir ilgais juodais plaukais; jo juodos, kaip angliai,
akys degė narsumu ir su pasididžiavimu veizėjo aplinkui; veidas jo
buvo šviesus ir spindantis.

„Kam teip skaudžiai nubaudė Dievas tvirtai tikintį Žagarį?“ —
pratariau aš rimtam galiunui.

„Tai ne Dievo kaltė,“ — atsakė jis.

„Kaip tai?“ — nusistebėjau: „aš pats mačiau, kaip Dievas siuntė
aniolą nužudyti Žagario vaikus!“

„Tai vaisius tavo ligotų minčių,“ atrėmė jis vėl: „tavo paties
išsvajotas ligos paveikslas: tas vaikas numirė nuo rauų ligos, tarpe
jųšų pačių gimusios, ir jūs tiktai per savo silpnumą įieškote viskam

priežasties svetur, kaltinate Dievą teisybės ir proto. Tu sakai: tvirtai tikintis Zagaris, — traukė jis toliaus — „abėjoju: negali buti tvirtais nė tikėjime, nė savo darbuose silpni žmonės, kurie, nesuprasdami savo spėkų, laukia laimės iš svetur, o nežino, kad ta laimė slepiasi ir gyvuoja jų pačių dvasioje; kurie viską — ir laimę, ir meilę, ir dangų — perka arba tikisi nupirkti už pinigų teip-pat, kaip tas nelaimingas dievobaimingas Zagaris, ką norėjo nelaimėje už pinigų atpirkti nuo Dievo savo vaikus. Dėlko jųs“ — kalbėjo atsigriždamas prie manęs galiunas — „laukiate visko nuo kitų, o neatkreipiate atydos ant savo ypatos, kur yra tiek užsislėpusios energijos ir spėkų, kad galite atrasti tikrą šaltinį laimės? pažinę savo dvasiškas spėkas, atmetumėt jųsų pačių išsvajotas šmėklas ir ligotas mintis; supratę savo galę, sunaudotumėt ją igyjimui tarpe žmonių visuotinos laimės, turėtumėt tvirtą tikėjimą ir pasivedimą savo darbuose ir tikrai pažintumėt Dievą teisybės, proto ir lygybės. Dabar-gi jųs esate tiktai save mylinčiais silpnais egoistais, kurie nelaimėje mindo kojomis tuos, prieš kuriuos neseniai dar drebėjo ir meldėsi. Žiurėk, jei netiki!“ tarė jis, paėmęs mane už rankos.

Aš pakėliau akis ir staigu pamačiau, kad jau nebe bažnyčioj mes esame, bet Žagario grįčioj. Ant lovos gulėjo baltai aptaisytas lavonas mažos mergikės, kurią apsikabinusi graudžiai verkė apysenė moteriškė. Čia pat prie lovos sėdėjo dar trys moterys ir prijuostėmis šluostė sau veidus. Grįčia buvo tuščia. Bet štai atsidaro durys ir įeina tėvas Žagaris, tiktai ką sunų palaidojęs. Jo du vaiku staigu apsirgo rauplėmis, sunus pasimirė, bet ant duktės pasveikimo tėvas turėjo dar viltį. Dabar išvydęs jau lavoną, sukaukė kaip akmeniui prislėgtas ir puolė prie dukters; paskui staigu atsikėlė ir kaip pabludęs pradėjo bėgioti po grįčią. Mačiau, kaip jis draskė nuo sienų paveikslus šventųjų ir mindžiojo juos po kojų; girdėjau, kaip jis vaitojo, užkimusiu ir pridvešintu balsu kartodams: „Viešpatie, kaip tu man, teip ir aš tau!“ Mačiau, kaip nutvėręs iš pasuolio kirvį išbėgo pro duris į lauką ir pradėjo kapoti stovintį arti kryžių, vis kartodams užkimusiu balsu: „Viešpatie, kaip tu man, teip ir aš tau!“ Girdėjau, kaip kryžius su trūkšamu krito ant žemės ir kaip Žagaris, voliudamos po kiemą ir draskydams sau plaukus, lyg kaukdams vaitojo . . .

Ir vėl staigu viskas atsimainė. Aš ėjau su rimtu galiunu keliu. Jis žengė labai greitai, ir aš, kaip mažas vaikas, tik spėjau paskui jį bėgti.

„Matai dabar tvirtumą jųsų tikėjimo!“ — kalbėjo galiunas: „teip yr dėlto, kad jųs nepasitikit patys ant savęs ir tiktai nuo kitų laukiate laimės; mislyjate, kad geri daiktai paeina nuo geros, o blogi — nuo piktos dvasios, tuo tarpu kad jųs patys esate valdonais savo buvio, patys gimdote vaisius savo pasielgimų, tiktai nemokate naudotis iš savo dvasišktų spėkų, — neištraukiate jų aikštėn, bet slepiate gilmėj savo nuvertgus ypatos nuo jųsų pačių akių. Kiek jųs sunėšat aukų savo kvailumui, savo silpnei dvasiai! Kiek pražudėt mažų kudikių ant aukos melagingiems dievams, kiek sudeginot narsių proto vyrų ir nekaltų moterų; kiek dar ir dabar padedat savo kraujo, puošdami aukšu jų šmėklas! o tuo tarpu tikro Dievo, Dievo teisybės, proto ir lygybės, nepažįstat! Jūs vergai, velkantieji ant savo sprando jungą! Jūs jį vel-

kate jau ne vieną tukstantį metų ir lygi šiolai negalite nuo jo nusikratyti. Jūs ant savo sprando užsidėjote valdonus ir nuo jų, o ne nuo piktos dvasios, paėina blogi apsirėiskimai jūsų gyvenimo. Paveikė aplinkui! tarė jis mosterėjęs ranka; „matai gaują didžturčių ir valdonų, laikančių savo leteną ant šimtų, tukstančių ir milijonų žmonių. Ar matai, kokius turtus tie nuvergti žmonės krauna savo valdomams, o patys tuo tarpu skursta varguose. Jūs mėgstate kaltinti savo nelaimėse piktas dvasias ir visokius maištininkus, tikite, kad jie yra šaltiniai jūsų vargų, — o tuo tarpu nematote, kad didžiausiu jūsų priešu yra valdžia, kuri parkreipdama tikėjamą siulo jums nusizeminimą ir vargus, o apie brolystę ir lygias tiesas užmiršta. Vardan tos valdžios liejasi kraujas varguolių, viešpatauja tamsybė; po jos priegloba didžturčiai traukia iš jūsų paskutinius doros syvus, išjuokia ir mindo po kojų jūsų seseris, per girtuoklystę ir kitus įrankius atima į savo kišenį nuo jūsų paskutinį kruvinai uždirbtą grašį. Ne piktos dvasios, ne maištininkai ardo jūsų gyvenimą, ne jie uždėjo jums jungą ant sprando, bet tos šmėklos, kurias jūs patys išmystyljote ir garbinate, tie valdonai, po kurių letena su nusizeminimu padėjote savo sprandus. Teisybė, maištininkai — priešai valdonų, kurie skriaudžia ir vergia žmones, jie visados kovos prieš terioniškus valdžios apsirėiskimus — vis tiek kokia ta valdžia būtų, — visuomet sėjo ir sės pasipriešinimo grūdus žmonių širdyse. Dėlto valdonai keikia savo priešus iš sakyklų, piktos dvasios šalininkais juos vadindami. Bet piktomis dvasiomis jie yra tiktai dėl valdžios. Jums-gi jie yra geriausiais draugais, nešiotojais laisvės stiprybės, narsumo ir lygybės. Tie visi maištininkai, sudėginti ant laužo proto vyrai, kankinami ir persekiojami, duoda jums puikiausį pavyzdį kovos ir pasipriešinimo terioniškai valdžiai; sekdami tuos jų pavyzdžius jūs tobulinat savo gyvenimą, gerinat buvį, nešate ant savo pečių visos žmonijos geresnę ateitį ir laimę. Tiktai eikite tuo keliu, numetę šmėklas ir terionius nuo savo sprando, o ištraukę aikštėn savo spėkas, sandarą ir broliškus jausmus, — tada greitai dasieksite laimės, įgysite tvirtą tikėjamą, turėsite visi vienodą teisingą Dievą . . .“

Teip kalbėdamas galiunas atmetė uždangalą ir parodė man nuvergtą žmonių. Mačiau vaitojančius vergus, aukaujamus melagingiems dievams kudikius, deginamus ant laužo proto vyrus ir moteris, kovojančius tarp savęs brolius ir per valdžios prispirimą liejančius kraują savo artimo; mačiau didžturčių kambariuose išjuoktas ir paniekintas varguolių dukteris, gyvuoliškai parduolijamas moteris ir vaikus, darbininkus, nuo vargų ir sunkaus darbo pajuodavusius, ligotus, atiduodančius savo spėkas ir gyvastį piniguočiams. Girdėjau tų nelaimingųjų vaitojimus ir keiksmus, jaučiau skausmus jų nužemintos, pamintos po kojų ypatos ir siaurus apsirėiskimus jų dvasios, — ir mano širdis plyšo iš gailėsčio . . .

„Pasakyk, kas tu toks esi, išmokink, ką reikia daryti?“ surikau ne savo balsu, tvėrdams už rankos galiuną, — bet staigu atbudau, ir viskas pranyko. Jaučiau tiktai krutinėj smarkų plakimą širdies; visi kuno sąnariai skaudėjo, galva buvo sunki ir karšta, veidas apipiltas prakaitu; ausyse skambėjo ir užė visoki balsai, o už lango, kaip atbalsis nelaimingų varguolių, be perstojaus kaukė, staugė ir verkė šiaurės vėjas.

Jonas Gražys.

Korespondencijos.

Iš Kauno gub. Augščiausioji valdžia nesenei palaimino lietuvius, laukiančius spaudos gražinimo, uždėdama ant jų savo leteną. Gegužės mėnesį tapo apgarsintos baumės. Štai kaip skamba tas „augščiausias“ paliepimas:

„Nuo Departamento Policijos garsinama NN., kad per Augščiausią paliepimą, išleista 27 d. vasario 1902 m., užbaigiant kvotimą dėlei apkaltinimo jo už pasikėsymą prieš valstiją (*gosud. prestupl.*), jis, NN., priskaiciūs į bausmę kalėjimą, turi but pavestas atvirai policijos priežiūrai aprinktoj vietoj, bet n e sostapilėse, sostapilių ir Pabaltijos gubernijose, Pavislio, šiaurvakariniuose ir rytvakariniuose kraštuose ir fabrikinėse apygardose, ant N. metų, pradėdant nuo 27 d. vasario 1902 m. (pasirašė) viet. Direktorius NN., viet. sekretorius NN. Nr. 4407. 1 d. balandžio 1902 m.

Procedura visai prasta — „быть по сему“. 1899 m. suvalkiečiams buvo padaryta didesnė malonė: buvo bent nurodyta, kad reikalas politiškųjų prasikaltėlių buvęs perkratytas ministerio justicijos ir ministerio vidaus dalykų. Šį kartą n e to nenurodyta.

Iš Departamento Policijos „augščiausias“ paliepimas ėjo per gubernatorių, ispravnikų ir žemesnės policijos rankas, kol nepasiekė savo aukų.

Kauno gubernatorius savo įsakyme nuo 21 d. balandžio, No. 6624, davė žinią vienam ispravnikui, kad pagal Augščiausią paliepimą . . . NN esąs nubaustas už *lietuvišką priešvalstijinę propagandą* . . . (nurodyta bausmė. Red.)

Nors ir politiškamjam prasikaltėliui duota sau apsirinkt vietą, bet podraug yra nurodytos fabrikinės apygardos, kur pagal nuomonę Ministerijos Vidaus Dalykų buvimas politiškųjų prasikaltėlių „atnešąs pragaisti“.

Prie tokių neramių vietų, sostapilių ir sostapilių gubernijų, yra priskaitytos šios gubernijos: Tvero, Jaroslavo, Kostromo, Nižgorodo, Vladimiro, Riazaniaus, Tulos, Permo, Ufos, Orlovo, Jekaterinoslavo, Baku, Černigovo, Tauridos, Varšavos, Petrokavo, Radomo, Šalis Vaisko Donskinio, Bielostoko pavietis Grodno gub. Miestai: Nikolajev, Jelizavetgrad, Odesa draug su jos kurortais, Kiev, Charkov, Vilnius, Ryga, Liepojus, Gomel Minsk, Tiflis, Irkutsk, Krasnojarsk, Zdunska-Vola ir Ozorkov Kališo gub., Krivoj-Rog Chersono gub.

Iš to surašo matyt, kad Maskolijoje atsirado jau gana daug neramių vietų. Pirm 3 metų valdžia neleido apsigyventi politiškiems prasikaltėliams-suvalkiečiams tik sostapiliuose ir sostapilių gubernijose. Dabar-gi „nerami dvasia“ jau įsikraustė net į pačią Siberiją.

Kas-gi bus da už 3—10—15 metų? Gal politiškieji (tame skaitliuje ir lietuviai) užkrės „neramia dvasia“ ir kitas gubernijas. S. Z.

Vilnius. Muravjovo įpėdinis. Paskutiniam laike Vilniaus gubernatorius Vahl pradėjo sekti pėdomis Muravjovo-Koriko: įtaisė savą sudą, gali sakyti, inkviziciją. Tikrai žvėriškai apšėjo jis su darbininkais, ką buvo suimti dėlei gegužinių manifestacijų. Kaip rašo *Vorwärts* No. 115, jie „buvo veik iki smert užplakti pašėlusių kazokų, kalėjimo kiemas apsipylė žmonių krauju.“ Lindininkais praliejimo kraujo buvo policijos viršininkas Nazimov ir Dr. Michailov.

Bet praslinko jau baudžiatviesos gadynē, ir sauvalē valdininko tapo nubausta. 18 d. Gegužēs (s. s.) tapo paleisti ī Vahl'īq keli sūviai, kurie kaltininkā kraujo praliejimo pažeidē ī kairejā rankā ir dešinejā kojā.

Šī kartā kaltininkas īšliko gyvs, bet ir jis ir kiti budelīai pamatē, kad ne visi jū darbai pasīlieka be atpīldos. S. Z.

— Šīq metuq „Vilenskiq Viestnik“ Nr. 86 paduoda gana akvqā, p. V. Č. sutaiktā, zīniā apie mamonto liekanas, rastas ant Nemuno kranto Vilniaus valdyboj.

Nieko nuo savēs tuo tarpu neprīdēdamas, aš ģia tik trumpai relata refero.

Dēlei tarnystos dalykū budamas Lydoj, p. V. Č. pamatēs pas vienā pažīstamā kaulo gabalā — ne tai šlapio, ne tai kito kokio didelio gyvuolio. Iš tolimesniq klausīnējīmū jis patyrēs, juog buvēs jo rankose kaulas — atskala nuo didesnio mamonto kaulo, rasto ant Nemuno kranto Lydos pavietyje; beto pasīklojē suzīnoti teip-gī laikā ir vietā rastojo daikto. Mamonto kaulā *) radē birželio mēnesy 1895 m. smēliq kalvoj — vietoje, vadinamoj „Rožki“.

Vietinis liaudinēs īskalos mokītojas, kurs mamonto liekanas su radēs, uzlaikēs īkšiolaik tik trīs to kaulo skeliandras, storiausias-gī gabalas tapēs valsčioniq īmestas ī teip vadinamāji „Akmens ežerā“. Vieta „Rožki“, kur tapo rastas tariamasis kaulas, gulinti ant dešinio Nemuno kranto, kame jis pasuka ī šalī tarp pietū ir vakarū ir tēka gretymais „Akmens ežero“, kurī greičīaus gali pavadinti senovēs Nemuno vaga, atskirta nuo dabartinēs siaura smēliq juosta. — Nemunas ģionai susīsaaurinās lyg 20—25 sieksniq savo platume, nuo to ežero lyg Nemuno esā tik 12 sieksniq tarpo. „Akmens ežeras“ esās labai gilus.

Apie vardā „Rožki“ p. V. Č. rašo, juog jī negalima buvē kaip reikiant ant vietos īsaiškinti; bet kadangi toj vietoj, atrasdami Nemuno dugne „juodāji āžuolā“, žmonēs īstrauckia kartu ragus ir iltis īvairiū gyvuoliū, tai-gī galima esā, sprēsti, juog nuo to ir pati vieta yra gavusi savo vardā.

J. Mažagetas.

Peterburgas. 21 balandžio š. m. buvo Visuotinis susirinkimas Lietuviškos Savitarpinēs pagelbos draugystēs St. Peterburge.

Pirmīausiai buvo svarstomas klausymas apie uztvirtinimā atskaitos, bet pasirodē, kad atskaita buvo duota Revizijos Komisijai tiktai dviems dienoms pirm susirinkimo, pertai nebuvo peržiūrēta, īsksyrus pinigus, katrie pasirodē visi. Po ilgū ginčū ir īsmētīnējīmū Rēdystei atskaita buvo uztvirtinta, o Revizijos Komisijai buvo leista, radus klaidas, pataisyt jas pagal savo pažīuras.

Toliaus buvo svarstomas klausimas apie īsrinkimā naujos Rēdystēs: pirmsėdžiū īsrinktas p. M. (senasis), jo vietininku p. B., izdininku p. O., sekretorium p. S., ī Rēdystēs šanarius tapo īsrinkti: pp. U., Š., S. ir Š., bet po īsrinkimo ī Rēdystē p. Š. pakilo didelis triukšmas ir aš īsgirdau žodžius, baisesnius už ugnī, tvanā, badā ir kitas nelaimes. Jurgis Strazdas atsistojes, kiek-tik turēdamas vieko rēke: p. Š. negalima palikt Rēdystēj, nors jī ir īsrinko, nes jis „rašo ī uzrubežī, ī lietuviškus laikraščius apie Draugystē, nor kad jā už-

*) бивень.

darytų; negana to, jis rašo ant kunigų, jis yra bedievis!“ Nustojus jam kalbėt daugumas vyrų ėmė piktintis iš tokios jo kalbos ir reikalavo, kad Strazdui but atimtas balsas. Strazdas matydamas, kad gal jam but blogai, pagriebęs kepurę išbėgo iš susirinkimo. Buvo visi nutilę; tuomet Mykolas Pallionis, atsistojęs ėmė tvirtit, kad tai, ką Strazdas kalbėjo, esanti tikra teisybė ir kad jis žinąs, kad Š. rašo į lietuviškus laikraščius, pertai, girdi, ans negalįs buti sanariu Rėdystės, bet pamatęs, kad jo nieks neklauso nutilo; paskui atsistojo Vaičiulis ir teipgi ėmė smarkiai kalbėt, kad Š. negalįs but sanariu Rėdystės, nes jis rašąs į laikraščius ant kunigų, rašąs apie darbus Rėdystės ir dėlto turįs iš to spaviedotis. Po tų žodžių visas susirinkimas pradėjo plot rankoms, ir pats Vaičiulis, susigėdęs nutilo.

Pallionis, Vaičiulis ir jų ir Strazdo šalininkai matydami, kad negalės pergalėt kitų, apleido susirinkimą (apie 7. ypatos). Jiems išėjus visi klausimai buvo svarstomi priderančiai.

Skribliaus Sunus.

Iš Kuršo. Latvių laikraštyje „Deenas Lapa“ Nr. 77 štai ką rašo iš Šenbergo apskicio apie išvirtimą lietuvių į latvius: Latvių tauta labai dauginas, prijimdama savieپ savo gentainius — lietuvių tautos sanarius. Paskutiniuosį metuosi dėlei stokos darbininkų Kurše, pereina į Kuršą daug lietuvių, nėra Kurše gangreit du sykiu didesnės algos, negu Kauno rėdyboje.

Lietuvis porą metų Kurše pagyvenęs jau yra gangreit pavirtęs į tikrą latvį; ir į Lietuvą atgal gryžti tas daugiau ir nebemislyja: jis jau yra įpratęs latviškai kalbėt, latvių darbą dirbt, teipgi yra prijunkęs — kas visų svarbiausia — prie latvių valgio, kurs yra daug geresnis neg Lietuvoje. Jei jis norėtų gryžti į Lietuvą, tai jam prieieitų išsižadėti geros algos ir gero valgio, todėl atgalgryžimas tame dalyke yra jau gana sunkus daiktas. O jeigu jau atėivis veda moterį — latvę, tada tas jau visiškai apsibuna, ypatingai jeigu jis neturi gymtinėje savo žemės sklypelio, namelių . . .

Be to dar yra mums prilanki viena priežastis, kuri ypatingai palengvina lietuvių aplatvinimą: tai vienokia tikyba. Šenbergo, Kuršos, Kurmenės ir Bruknos valsčiuose gyvena daugiausia latviai-katalikai . . .

Tas nusidavimas, kad lietuviai apsilatvina, yra senei patėmytas pagal visą Kuršo ir Lietuvos pakraštį. Nors ir Latviai įplusta į Lietuvą, bet jų didesnė dalis jau apsivedę ir užimdami vietas kaipo amatninkai, arendatoriai, pusininkai ne apsilietuvina. *Žvalgonas.*

Ryga. Rygos reformatų bažnyčioje lyg praėjusių metų spalii mėnesio vien tik vokiečių kalboje atsilaikydavo dievmaldystės ir tik tris ar keturis sykius per metus, laike didesnių švenčių, atvažiuodavo iš Mintaujos kunigas Kurnatovskis, atlaikydamo lietuviškoje kalboje dievmaldystę ir išdalydamo šv. vakarienę, bet nuo praėjusių metų spalii mėn. jau turim kas nedėlią ir ant švenčių lietuviškoje kalboje dievmaldystę antroje valandoje po pietų. Pamokslai sakomi švelnioje grynai lietuviškoje kalboje, net malonu klausyties, ir gražus giedojimas linksmi sujudina dvasią, dėlto net su pasiilgėjimu laukiame nedėlios ateinant. *Tautmylis.*

Odesa. Iš Odesos universiteto ant vasaros deleguotas yra prof. Tomsenas studijuot vietines tarmes lietuviškos kalbos Suvalkų, Kauno ir Grodno gubernijų.
V. Tarnas.

Naujos haasmės. *)

(Tęsimas.)

12. *Ambrazaitis* ištremtas ant 3 metų į Viatkos gub.
13. *D-ras Skteris* iš Žeimio — ant 2 metų į Maskoliją.
14. *Vl. Požela*, mokintinis 8-nių klasių — ant 2 metų (apsigyveno Smolenske).
15. *Dr. Sliupas Rokas* iš Kauno — ant 2 metų (apsigyveno Vladivostoke).
16. *Lukauskis*, advokatas iš Šiaulių — ant 2 metų.
17. *Danilavyčia J.*, sūdo sekretorius iš Šiaulių — ant 2 metų.
18. *Brazdžiukė*, dentistė — ant 1 metų (apsigyveno Smolenske).
19. *Kun. Janulaitis Pranas* iš Troškunų — ant 1 metų (apsigyveno Smolenske).
20. *Kun. Sleivys* iš Kulių — ant 2 metų (apsigyveno Charkove).
21. *Kun. Opulskis* iš Panevėžio pav. — ant 2 metų (apsigyveno Poltavoje).
22. *Jodinskytė E.* iš Švobiškio pavesta policijos priežiurai — ant 1 metų.

*) Žr. „Varpa“ Nr. 3—5.

Aukos ant išleidimo raštų.

Už keikimą	3,16 mk.
Nuo Scrautono Lietuvių „ant praplatinimo po maskoliškąją Lietuvą visokių atsišaukimų dėl labo sukurstymo meilės tėvynės tarp lietuvių“ 3 doleriai	12,00 mk.
P. M. 50 rub.	108,00 mk.
A. B. 22 rub.	47,52 mk.
J. J. 8 rub.	17,28 mk.
W. B. 50 rub.	108,00 mk.
O. J. 40 rub.	86,40 mk.
X. X. 30 rub.	64,80 mk.
	447,16 mk.
Buvo (žr. „Varpa“ Nr. 3 ir 4)	428,52 mk.
	Iš viso 875,68 mk.

15. 6. 02.

Už kasierių knygyninkė M. Z.

Prisiūsti į Red. nauji raštai.

Istatymai sušelpiamosios draugystės „Vienybės Lietuvių Rymo-Katalikų“ Londone. Tilžėje 1902 m. pp. 11 in 8°.

Velnias spąstuose. (Kudirkos Išdas Nr. 3) Dramatiškas paveikslėlis iš trijų veiksmų, parašė Dvi Moterys. Tilžėje 1902 m. pp. 38 in 8° prekė 10 kap.

Ginkime savo kudikius ir tikėjimą (atsišaukimas). Iš „Ukininko“ Nr. 4. 1902 m.

Atsakymai.

J. Mažagnetui. Panašios žinios iš Lietuvos archeologijos jau buvo garsintos (žr. „Varpa“ 1891—2 m. ir „Nauj.“ Nr. 2 š. m.) Žinias apie tam tikrą literatūrą galima rasti Baltromaičio Bibliografijoje.

Žvalgonui. Kad Latvijoje lietuviai virsta į latvius, nėra abejonės. Tautiškas susipratimas Latvijoje gyvenančių lietuvių yra labai silpnas, lietuviškus raštus rets iš jų tepažįsta, žinių apie juos laikraščiuose veikia nėra — matyt, nėra kam nėra rašyt.

Atsakomasis redaktorius J. Lapinas. — Spausdinta pas Otto v. Mauderodę, Tilžėje.

Knygos „Varpo“ ir „Ukininko“.

1. <i>Trumpa senovės lietuvių istorija.</i> 1892. po. 56	10 kap.
2. <i>Motiejus. Išguldymai apie ukiskus augalus.</i> 1893. pp. 23	5 "
3. <i>Sodų veisimas ir pudylių dirbinas.</i> 1893. pp. 12	5 "
4. <i>Apie mėšlus.</i> 1894. pp. 24	5 "
5. <i>Apie keletą tikrų ir pramanytų mėšlų.</i> 1894. pp. 23	5 "
6. <i>Biedron. Apie pakraikas.</i> 1894. pp. 19	5 "
7. <i>A. V. Kas kaltas?</i> 1894. pp. 24	10 "
8. <i>Kaukazo belaisvis.</i> 1894	5 "
9. <i>Mūsų pasakos.</i> 1894. pp. 26	5 "
10. <i>Jurgis Kastrijotas.</i> 1894. pp. 13	5 "
11. <i>Dr. Baltušis. Vakaras Tilviko pirkteleje.</i> 1894. pp. 15	5 "
12. <i>Krumplių Jonas.</i> 1895. pp. 36	10 "
13. <i>Trusas ir kapitolas.</i> 1896. pp. 42	10 "
14. <i>K. Vištos ir jų auginimas.</i> 1896. pp. 36	5 "
15. <i>Šventniškis. Parmazonas arba baisumas Dievo rustybės.</i> 1897. pp. 36	10 "
16. <i>Gyviųjų Gydytojas. Iš boburgio parvažiavus.</i> 1898. pp. 40	5 "
17. <i>P. A. Apsakinėjimai apie žemę, vandenį ir orą.</i> 1898. pp. 48	10 "
18. <i>S-s. Maskolių valdžia ir žmonės.</i> 1898. pp. 54	10 "
19. <i>Žemaitė. Paveikslai (iš „Ukininko“).</i> 1899. pp. 36	5 "
20. <i>Žemaitė. Paveikslai (iš „Varpo“).</i> 1899. pp. 47	5 "
21. <i>Sniegocki. Kaip reikia kiaušlės auginti.</i> 1899. pp. 58	5 "
22. <i>Pagaikštis. Bitės.</i> 1899. pp. 24	5 "
23. <i>Mykolaitis. Mindaugis</i> 1899. pp. 58	5 "
24. <i>Dokumentas apie lotynišką litaras lietuviškoje literaturoje.</i> 1899. pp. 44	5 "
25. <i>Ar dabar yra baudžiava?</i> 1899. pp. 56	10 "
26. <i>Ladųnų Pelėda. Kas priešius?</i> 1900. pp. 32	5 "
27. <i>Bitė. Tėvas ir sunus.</i> 1900. pp. 23	5 "
28. <i>Žemaitė. Valsčiaus sudas (komedija).</i> 1900. pp. 19	5 "
29. <i>B. Kova (drama).</i> 1900. pp. 40	10 "
30. <i>A. Micevyčius. Velinės.</i> 1900. pp. 68	15 "
31. <i>Trumpa istoria Didžiosios Prancūzų Revoliucijos</i>	10 "
32. <i>J. B. Grabnyčių žvakė.</i> 1901. pp. 31	5 "
33. <i>Žemaitė. Paveikslai (iš „Varpo“).</i> 1901. pp. 42	10 "
34. <i>Ladųnų Pelėda. Sugriautas gyvenimas</i> 1901. pp. 29	5 "
35. <i>Tv. Šumadvokatis.</i> 1901. pp. 48	12 "
36. <i>Farapija ir kunigas.</i> 1901	5 "
37. <i>Ž. „Ne Gadaj“ arba Baisus Sapnas.</i> 1902. pp. 18	5 "
38. <i>B. Nėbepirmas</i> 1902. pp. 23	5 "
39. <i>Žemaitė Atminimai.</i> 1902. pp. 23	5 "
40. <i>Dvi Moterys. Velnias spastuose.</i> 1902. pp. 62	10 "
41. <i>L. P. Judosius.</i> 1902. pp. 11	5 "

Adresas: **M. Saunus, Rokaiten per Neukirch**

Ostpreussen - Germania.

„Tėvynės Mylėtojų D-tės“ knygos.

(Lietuvoje „beturčiams“ dalinamos dykai. — § 6.)

1. *Keistutis. Vertė Vincas Kapsas.* 1897. pp. 101.
2. *Orleano mergele. Vertė Vincas Kapsas.* 1898. pp. 157.
3. *Lenkai ir Lietuviai. Pagal lenkiškus istorikus parašė Žemkalnis.* 1899. pp. 61.
4. *Grovo Kyburg'o kelionė Lietuvoje. Lietuviškai išguldė J. Basanavičius.* 1900. pp. 52 (su Vytauto pav.)
5. *Vanduo ant žemės, po žeme ir viršuje žemės. Vertė Drugys.* 1900. pp. 33. (Su 6 pav.)
6. *Baudžiava Lietuvoje. Parašė Žmogus.* 1901. pp. 76.
7. *Geologija. Vertė S. M.* 1901. pp. 194 (su 47 pav.)
Pajauta. Lizdeikos duktė arba Lietuva XIV. šimtn. Išguldė Andrius. 1898. pp. 155 (aukauta kun. Milnko.)

Naudingos ir smagios pasiskaityt knygelės.

1. Naudingi skaitymai iš prigimties mokslo su daugelio paveikslėlių	30 kap
2. Iš kur akmenys ant mūsų laukų atsirado (su paveikslėliais)	20 ..
3. Saulės ir mėnesio aptemimai (su paveikslėliais)	20 ..
4. Pirmutinė pašalpa umai susirgus; teipogi gėralai alkoholiniai ir taboka	15 ..
5. Kapai didžiųjų kunigaikščių ir karalių Vilniuje	15 ..
6. Garo mašinos ir geležkeliai (su paveikslėliais)	10 ..
7. Pamokymas, kaip nuo pagelimo apsaugoti žmones, pagedusių šunų aprietus	6 ..
8. Džiova ir kaip tos ligos apsisaugoti	6 ..
9. Patarmės moterims, kurios nori būti sveikos	10 ..
10. Trumpa šneka apie limpančias ligas ir kaip nuo jų atsiginti	10 ..
11. Tris pamokslai apie gaspadorystę dėl gaspadorių sodiečių (antra laida)	15 ..
12. Bulvių vaisinimas	15 ..
13. Zaibas ir griaustinis (su 21 paveiksl.)	20 ..
14. Apie Joną Gutenbergą ir apie tai, kaip žmonės rašymo ir spaudos išsimokė (su 10 paveikslėliais)	20 ..
15. Kas tai yra dirbama žemė, kaip ji atsirado, kokie yra jos skyriai ir kaip anuos pažinti	15 ..
16. Epikteto aforizmai su pridėjimu keleto skyrių iš jo „Pruntavimų“	15 ..
17. Trumpa geometrija	50 ..
18. Ukiškos draugystės įvairiuose kraštuose	10 ..
19. Parinktos lietuviškos dainos pagal Antaną Juškevyčių	6 ..
20. Kaip apsieiskia gyvastis žmogaus kune (su 35 paveikslėliais)	15 ..
21. Tekinimo amatas (su 47 paveiksl.)	15 ..
Spaudoje:	
22. Nekurie amatai (su 43 paveiksl.)	15 ..
23. Įrankis dėl pagerinimo ir sutaisymo šosiejinių ir paprastų kelių (su 40 paveiksl.)	15 ..
24. Avižių auginimas (su 8 paveiksl.)	10 ..
25. Gyvenimas šv. Kazimiero (su 3 paveiksl.)	10 ..

Knygelės gaunamos pas J. Lapiną, Tilžėje. Rašant laiškus reikia tokią adresą padėti:

J. Lapinas, Goldschmiedestrasse 8, Tilsit (Ostpr.)

Perkūpiams 50% rabato, t. y. puse prekės.

Pas p. **Lapiną** galima gauti pirkti teipgi knygas ir laikraščius „Varpo“ ir „Ukininko“ Red.